

DEPARTEMENT
ECONOMIE
WETENSCHAP &
INNOVATIE

**EVALUATIE VAN DE
EXPERTISECELLEN
WETENSCHAPSCOMMUNICATIE,
2023**

plan van aanpak

25 september 2022
Evaluatiecel,
Afdeling Strategie en Coördinatie
Afdeling Onderzoek

Inhoudstafel

1	Inleiding.....	4
1.1	Expertiscellen wetenschapscommunicatie	4
1.2	Structurele partner in het wetenschapscommunicatiebeleid	4
1.2.1	W&I-decreet.....	4
1.2.2	Beleidsplan Wetenschapscommunicatie	5
1.2.3	Convenant betreffende de expertiscellen wetenschapscommunicatie	5
2	Aanleiding voor en bepalingen m.b.t. de evaluatie.....	6
2.1	Aanleiding.....	6
2.2	Evaluatiebepalingen.....	6
2.3	Zelfevaluatie	6
3	Beleidscontext	7
3.1	Historiek en kader.....	7
3.1.1	Wetenschapscommunicatiebeleid.....	7
3.1.2	Expertiscellen wetenschapscommunicatie	9
3.2	Convenant 2019-2023	9
3.2.1	Aanbevelingen uit de evaluatie(s).....	9
3.2.2	Bepalingen van het huidig convenant	10
3.3	Beleidsprioriteiten 2019-2024.....	13
4	Doelstellingen en beoogde resultaten.....	16
4.1	Uitgangspunten voor de evaluatie.....	16
4.2	Doelstellingen van de evaluatie.....	16
4.3	Beoogde resultaten	17
5	Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie	20
5.1	Inhoudelijk.....	20
5.2	Relatie met (de evaluaties) van andere actoren in het wetenschapscommunicatiebeleid.....	20
5.3	Tijds kader	21
5.4	Input van het voorwerp van de evaluatie.....	21
6	Evaluatieluiken	22
6.1	Ex-postluik.....	22
6.1.1	Evaluatie van de beleidsplanning en -realisatie.....	22
6.1.2	Evaluatie van de werking en governance	24
6.1.3	Evaluatie van de prestaties en Impact.....	25
6.2	Ex-anteluik.....	25
6.3	Conclusies en aanbevelingen	26
7	Evaluatieonderdelen, -methodologie en procedure.....	28
7.1	Onderdelen van de evaluatie en methodologie	28
7.2	Procedure.....	28
7.2.1	Bronnen.....	28
7.2.2	Evaluator.....	29
7.2.3	Verloop.....	29
7.2.4	Nazorg.....	30
7.3	Planning.....	30
8	Informereren van en afstemming met het evaluatievoorwerp.....	31

9 Elementen m.b.t. de inzet van een externe consultant	32
9.1 Algemeen.....	32
9.2 Beschikbaarheid van documenten.....	32
10 Communicatiebeleid.....	33
Bijlage 1 Richtlijnen/leidraad voor de zelfevaluatie.....	34
1. Inleiding.....	34
2. Ex-postluik van de zelfevaluatie.....	35
2.1. Terugblik op conclusies en aanbevelingen van de vorige evaluatie	35
2.2. Beleidsplanning en -realisatie/rol, positie en meerwaarde	35
2.3. Werking, governance en aansturing.....	35
2.4. Resultaten, prestaties en impact.....	36
2.5. SWOT-analyse.....	36
3. Ex-antelukkig van de zelfevaluatie	37

1 Inleiding

1.1 Expertisecellen wetenschapscommunicatie

De Vlaamse universiteiten en hogescholen beschikken over heel wat expertise op het vlak van wetenschapsinformatie, -popularisering en wetenschapscommunicatie. Om deze expertise te kunnen ontwikkelen en uitdragen, werden in 2005 de expertisecellen wetenschapscommunicatie (hierna de expertisecellen genoemd) opgericht. Sinds 2008 zijn de expertisecellen op het niveau van de associaties actief van waaruit alle activiteiten op dit terrein gecoördineerd worden.

De expertisecellen informeren het publiek op een betrouwbare en objectieve wijze over wetenschap en technologie, laten de mensen actief kennis maken met wetenschappers en met wetenschapsbeoefening en tonen de maatschappelijke relevantie ervan. Alle wetenschappelijke domeinen en soorten onderzoek komen hierbij aan bod. Specifiek naar schoolgaande kinderen en jongeren dienen ze een belangrijke rol te spelen in het stimuleren van hun keuze voor STEM¹-studierichtingen en -beroepen. De expertisecellen vormen dus een rechtstreekse schakel tussen onderzoek en maatschappij. Aangezien de instellingen voor hoger onderwijs verspreid liggen over heel Vlaanderen en Brussel hebben de expertisecellen een groot geografisch bereik, wat zich vertaalt in de toegang tot een concreet wetenschappelijk aanbod in de buurt van elke burger en school. Bovendien hebben de universiteiten en hogescholen een imago van degelijkheid, kwaliteit en betrouwbaarheid en bovendien worden ze omwille van hun onafhankelijkheid beschouwd als een bron van objectieve informatie.

1.2 Structurele partner in het wetenschapscommunicatiebeleid

1.2.1 W&I-decreet

Het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid (hierna het W&I-decreet genoemd)² bepaalt in artikel 63/14 dat de Vlaamse minister bevoegd voor het wetenschappelijk onderzoek en technologische innovatiebeleid, beleidsprioriteiten inzake wetenschapscommunicatie en popularisering van wetenschap, technologie en technologische innovatie vastlegt in een Beleidsplan Wetenschapscommunicatie. Hierbij wordt de Vlaamse Regering ertoe gemachtigd om in de uitvoering van dit beleidsplan structurele partners aan te wijzen en te subsidiëren.

De expertisecellen wetenschapscommunicatie worden hierbij specifiek als structurele partner in het wetenschapscommunicatiebeleid vermeld. De grondslag hiervoor is vervat in hoofdstuk III, van titel IV/1 (art. 63/21 t.e.m. 63/22) van dit W&I-decreet. In deze decreetsbepalingen wordt gestipuleerd dat de Vlaamse Regering jaarlijks subsidies verleent aan de associaties voor de uitbouw en ontwikkeling van expertisecellen op het vlak van wetenschapscommunicatie. Hiertoe wordt vijfjaarlijks een convenant afgesloten tussen de Vlaamse Regering en de betreffende associatiebesturen. Deze convenanten omvatten onder meer: de modaliteiten waaronder de Vlaamse Regering de subsidie verleent, de strategische en operationele doelstellingen van de expertisecellen, de regels voor het meten van het bereiken van de doelstellingen, financiële afspraken, rapporteringsafspraken, etc.

¹ STEM (science, technology engineering and mathematics) is een internationaal letterwoord dat staat voor een waaier aan technologische, technische, exact-wetenschappelijke en wiskundige opleidingen en beroepen.

² Zie ook: <https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1018085.html#H1067144>

1.2.2 *Beleidsplan Wetenschapscommunicatie*

In het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2022-2030³ zijn conform art. 63/16 van het W&I-decreet de beleidsprioriteiten inzake wetenschapscommunicatie opgenomen waarop de activiteiten van de structurele partners wetenschapscommunicatie volledig dienen aan te sluiten. Deze beleidsdoelstellingen worden als volgt omschreven:

1. *Beleidsdoelstelling 1 (BD1): "Stimuleren van de instroom van jongeren in STEM- studierichtingen en beroepen in complementariteit met de STEM-agenda 2030."*
2. *Beleidsdoelstelling 2 (BD2): "Het versterken van kennis van wetenschap en innovatie om zo extra maatschappelijk draagvlak te creëren."*
3. *Beleidsdoelstelling 3 (BD3): "Het versterken van de uitstraling van de kwaliteit van het onderzoek en de onderzoekers in Vlaanderen."*
4. *Beleidsdoelstelling 4 (BD4): "Burgers actief laten participeren aan wetenschappelijk onderzoek."*
5. *Beleidsdoelstelling 5 (BD5): "Intensievere afstemming tussen EWI – VLAIO⁴ – FWO⁵ op het vlak van wetenschapscommunicatie, en tussen het Departement Onderwijs op het vlak van STEM-initiatieven."*

Daarnaast definieert het beleidsplan het begrip wetenschapscommunicatie, worden voor de operationalisering van de beleidsdoelstellingen specifieke aandachtspunten en pistes meegegeven en is er ook een overzicht toegevoegd van de structurele partners in het wetenschapscommunicatiebeleid. De huidige⁶ structurele partners met wie een convenant met de Vlaamse overheid werd afgesloten, zijn: Flanders Technology International vzw; de expertisecellen wetenschapscommunicatie binnen de associaties van de Vlaamse universiteiten en hogescholen; RVO-society vzw; Eos Wetenschap vzw en de Vlaamse Volkssterrenwachten. Daarnaast zijn er ook nog structurele partners met wie geen convenant is afgesloten, zoals de organisatoren van diverse Vlaamse wetenschappelijke Olympiades, SciMingo vzw, Breinwijzer vzw, etc. Naast structurele partners worden in het beleidsplan ook een aantal natuurlijke partners inzake wetenschapscommunicatie vermeld, zoals de strategische onderzoekscentra, de Vlaamse wetenschappelijke instellingen en andere kennisinstellingen. Voor deze partners zijn specifieke bepalingen opgenomen betreffende wetenschapscommunicatie in hun respectievelijke overeenkomsten met de Vlaamse overheid.

1.2.3 *Convenant betreffende de expertisecellen wetenschapscommunicatie*

Het huidige convenant tussen de vijf associaties en de Vlaamse Gemeenschap betreffende de expertisecellen, werd door de Vlaamse Regering goedgekeurd op 14 december 2018 (VR 2018 1412 DOC1534) en loopt van 1 januari 2019 tot en met 31 december 2023. Conform art. 63/21 van het W&I-decreet omvat dit convenant onder meer de modaliteiten waaronder de Vlaamse Regering de subsidie verleent, de strategische en operationele doelstellingen en de regels voor de meting en opvolging ervan, bepalingen over de aanwending van de subsidie, etc. Tevens omvat het convenant, in lijn met art. 63/22 van het W&I-decreet, bepalingen m.b.t. de evaluatie van de algemene werking van de expertisecellen wetenschapscommunicatie. Hoofdstuk 2 van dit plan van aanpak gaat hier verder op in.

Samengevat kan in elk geval meegegeven worden dat deze evaluatie door het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (hierna EWI of het departement genoemd) georganiseerd wordt en afgerond moet zijn op 30 juni 2023. Het voorliggend plan van aanpak concretiseert deze evaluatie.

³ Zie ook: <https://www.ewi-vlaanderen.be/wat-doet-ewi/innoverende-samenleving/wetenschapscommunicatie/beleid-wetenschapscommunicatie>

⁴ Agentschap Innoveren & Ondernemen, zie ook: <https://www.vlaio.be>

⁵ Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen, zie ook: <https://www.fwo.be>

⁶ Dit evolueerde sinds het opstellen van het beleidsplan in 2015.

2 Aanleiding voor en bepalingen m.b.t. de evaluatie

2.1 Aanleiding

In uitvoering van het W&I-decreet (art. 63/22) stipuleert het convenant 2019-2023 betreffende de expertisecellen wetenschapscommunicatie dat de algemene werking van de expertisecellen – voor het verstrijken van het convenant – geëvalueerd dient te worden aan de hand van de in het convenant vooropgestelde strategische en operationele doelstellingen (SD's en OD's) en tevens rekening houdend met het ruimere beleidskader (art. 4 van het convenant). De voorwaarden voor een nieuw convenant worden onder meer bepaald door de resultaten van de evaluatie (art. 63/22 van het W&I-decreet).

De aanleiding voor de evaluatie is dus ingegeven vanuit een idee om niet enkel terug te kijken op de voorbije convenantsperiode, maar ook om vooruit te kijken naar een volgende samenwerkingsperiode.

2.2 Evaluatiebepalingen

Het convenant (art. 21 §2) specificeert dat de evaluatie in het bijzonder rekening dient te houden met:

1. *het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie;*
2. *de strategische en operationele doelstellingen en het behalen van de KPI's⁷*
3. *de jaarverslagen die de associaties tijdens de duur van het convenant [aan de overheid] hebben bezorgd.*

Voor de verdere operationalisering van de evaluatie stelt het convenant in §3 van art. 21 dat de nadere bepalingen over de reikwijdte en de inhoud van de evaluatie uiterlijk in 2022 door het Departement EWI opgesteld zullen worden en vervolgens aan de expertisecellen toegelicht zullen worden. Voorts wordt ook aangegeven dat de kosten voor de evaluatie door het departement worden gedragen (art. 21 §4) en dat ze afgerond moet zijn op 30 juni 2023 (art. 21 §5). Conform art. 21 §6 dient het Departement EWI voor de evaluatie de gepaste evaluatieorganen aan te stellen die over de expertise beschikken om de activiteiten, de resultaten en het potentieel van de expertisecellen vakkundig te beoordelen. Hierbij dienen de algemene en specifieke (evaluatie)procedures te worden gevolgd die het departement heeft uitgewerkt.

2.3 Zelfevaluatie

De evaluatiepraktijk die het Departement EWI hanteert, voorziet standaard in het opstellen van een zelfevaluatie door “het voorwerp van de evaluatie”. De zelfevaluatie bestaat zowel uit een terugblik (ex-postluik van de zelfevaluatie) als een vooruitblik (ex-anteluik van de zelfevaluatie). Het opstellen van een zelfevaluatie wordt evenwel niet letterlijk in het convenant vermeld. In bijlage 1 worden hiervoor de nodige richtlijnen meegegeven. Ook voor de zelfevaluatie geldt uiteraard dat het de bedoeling is om een goede balans te vinden tussen het ex-ante- en het ex-postperspectief (zie ook rubriek 4.1 van dit plan van aanpak).

⁷ Kritieke prestatie-indicatoren, omschreven in art. 12 van het convenant

3 Beleidscontext

3.1 Historiek en kader

3.1.1 Wetenschapscommunicatiebeleid

3.1.1.1 Historiek

De popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie is voor de Vlaamse Regering al sinds 1993 een beleidsprioriteit. In 1994 werd dit ook gekoppeld aan het wetenschapsbeleid dat vanaf dan een Vlaamse bevoegdheid werd. In 1995 keurde de Vlaamse Regering een eerste actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie goed.

Het beleid hierrond evolueerde doorheen de jaren en in 2012 werd met het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie (VR 2012 2001 MED 0026) en het Marketing- en Communicatieplan “Wetenschap, technologie en innovatie in Vlaanderen 2012-2014” (VR 2012 2906 MED 0311) overgegaan tot meerjarige beleidsplannen. Hierin werd de problematiek van de lage instroom van jongeren en bijgevolg het lage aantal afgestudeerden in de exacte en toegepaste wetenschappen opnieuw scherp gesteld. Daarnaast was het verhogen van het maatschappelijk draagvlak voor wetenschap én technologie belangrijke beleidsdoelstelling.

In 2014 werd ook een decreetaanpassing doorgevoerd⁸ aan het W&I-decreet waarbij een nieuw hoofdstuk “wetenschapscommunicatie en structurele partners” werd ingevoegd om zo de hoofdlijnen van het beleid inzake wetenschapscommunicatie en de hierbij betrokken instellingen te regelen.

Deze plannen 2012-2014 werden in 2015 opgevolgd door het “Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2015-2020”⁹. In dit beleidsplan werden enerzijds ambities uitgetekend voor het verhogen van de efficiëntie, effectiviteit en doelmatigheid en het verminderen van de versnippering van (de actoren van) het wetenschapscommunicatiebeleid. Anderzijds werd voorzien in de aansluiting op het STEM-actieplan 2012-2020 (zie rubriek 3.1.1.3), waarbij een betere instroom in STEM-studierichtingen en doorstroming naar STEM-functies¹⁰ wordt beoogd.

Het “Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2015-2020” werd op 14 januari 2022 (VR 2022 1401 MED.0003) opgevolgd door het “Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2022-2030”.

3.1.1.2 Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2022-2023

Wetenschapscommunicatie wil op een (inter)actieve manier over wetenschap informeren en dialogeren. Via verschillende strategieën aangepast aan specifieke doelgroepen, probeert het wetenschapscommunicatiebeleid om interesse te wekken, de kennis te vergroten, de opinie te vormen en de attitude en/of het gedrag te veranderen. Wetenschapscommunicatie vraagt een interactie tussen onderzoekers en/of wetenschapscommunicatoren met de maatschappij, waarbij de burgers de kans krijgen te interageren en zelf te participeren aan onderzoek (citizen science).

Het onderwerp van de communicatie is wetenschap, waarbij technologie gezien kan worden als (de resultaten van) toegepaste wetenschappen. Alle wetenschappelijke domeinen (alfa, beta, gamma) en alle soorten onderzoek (fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, strategisch basisonderzoek, toegepast onderzoek) komen aan bod. Er wordt zowel over de noodzaak van wetenschappelijk onderzoek, het

⁸ Decreet van 25 april 2014 tot wijziging van diverse bepalingen van het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid en tot opheffing van diverse andere bepalingen, art. 103-118.

⁹ Zie: <https://www.ewi-vlaanderen.be/wat-doet-ewi/innoverende-samenleving/wetenschapscommunicatie/beleid-wetenschapscommunicatie>.

¹⁰ Ook in niet-technologische sectoren zoals de zorgsector.

(innovatieve) proces van wetenschappelijk onderzoek en (industriële) productontwikkeling als over de producten (kennis, technologie, innovatieve aspecten) gecommuniceerd. De communicatie dient telkens te worden aangepast aan de doelstellingen en aan het specifieke doelpubliek. Het is tevens de bedoeling om iedereen op een eigentijdse en toegankelijke manier te bereiken: van laagdrempelige introducties voor mensen met (heel) beperkte voorkennis en kinderen tot meer diepgravende of gespecialiseerde informatie.

Binnen wetenschapscommunicatie wordt rekening gehouden met maatschappelijke uitdagingen en wordt er gestreefd naar het stimuleren van het maatschappelijk debat over wetenschap en bepaalde wetenschappelijke evoluties. Hierbij wordt ook ingegaan op de bezorgdheden van burgers over innovaties zoals artificiële intelligentie, cybersecurity, biotechnologie, etc. en de ethische aspecten van de wetenschapsbeoefening. Het is de bedoeling om via wetenschapscommunicatie burgers goed te informeren over de uitdagingen in tal van domeinen van de samenleving en over mogelijke wetenschappelijke of technologische oplossingen, zodat ze kritische en ethisch onderbouwde standpunten kunnen innemen.

Samengevat wil het wetenschapscommunicatiebeleid inzetten op vier strategische doelstellingen¹¹:

- Vlaanderen op de kaart zetten als topregio op het vlak van wetenschap, technologie en innovatie;
- het brede publiek duidelijk, eenvoudig en genuanceerd informeren over de voortgang en de doorbraken in deze domeinen;
- iedereen sensibiliseren voor het maatschappelijk, economisch en cultureel belang van wetenschappen en technologie;
- jongeren stimuleren tot studie- en beroepskeuzes in deze STEM-richtingen.

3.1.1.3 STEM-beleid

Vanuit de vaststelling van en de groeiende aandacht voor de problematiek van de instroom van jongeren in de exacte en toegepaste wetenschappen bij diverse fora en organisaties keurde het Vlaams Parlement in 2011 een resolutie goed over een geïntegreerd interministerieel actieplan wetenschap en techniek gericht op het verhogen van het aantal afgestudeerden in de exacte wetenschappelijke en technische richtingen. Dit resulteerde behalve in het eerder vermelde Beleidsplan Wetenschapscommunicatie van 2012 (zie rubriek 3.1.1.1), ook in een “STEM-actieplan 2012-2020”¹² voor het stimuleren van loopbanen in wiskunde, exacte wetenschappen en techniek.

Het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie van 2012 kwam parallel met hogervermeld STEM-actieplan tot stand en beiden werden als complementaire beleidsplannen begin 2012 aan de Vlaamse Regering (VR 2012 2001 MED.0026) voorgelegd. Het STEM-actieplan ging uit van beleidsdomein Onderwijs en Vorming (aangezien het voornamelijk gaat over de instroom van jongeren in een STEM-studierichting) in samenwerking met het beleidsdomein Werk en Sociale Economie en het beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie. In uitvoering van beide beleidsplannen werd een STEM-stuurgroep opgericht waarin de samenwerking tussen de betrokken beleidsdomeinen geconcretiseerd werd. Daarnaast werd een STEM-platform opgericht dat als een informeel adviesorgaan voor de STEM-stuurgroep fungeerde. Dit STEM-platform is samengesteld uit vertegenwoordigers van bedrijfssectoren, onderwijs- en kennisactoren en beleidsverantwoordelijken.

Tijdens de legislatuur 2014-2019 werd vooropgesteld om jongeren actief te wijzen op het grote potentieel aan jobs in de STEM-richtingen. Hierbij werd ingezet op een vernieuwde en meer intersectorale STEM-strategie die breed maatschappelijk de interesse voor wetenschap en techniek en de benutting van technisch talent moest aanwakkeren. Deze doelstelling werd o.m. via de middelen voor

¹¹ Deze 4 strategische doelstellingen worden in het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2022-2023 vervolgens vertaald tot de 5 concrete beleidsdoelstellingen die onder rubriek 1.2.2 werden opgesomd.

¹² Zie ook: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/stem-actieplan-2012-2020>

wetenschapscommunicatie gerealiseerd. Midden 2021 werd de STEM-agenda 2030 “STEM-competenties voor een toekomst- en missiegericht beleid” aan de Vlaamse Regering meegedeeld (VR 2021 1106 MED.0205)¹³. Hierin wordt verder ingezet op een hogere instroom in STEM-opleidingen en -loopbanen, op STEM-specialisten en op het algemeen versterken van STEM-competenties in de ruime maatschappij: “STEM-geletterdheid”. In de STEM-agenda 2030 vertaalt dit zich in 4 strategische doelstellingen:

- De samenleving is zich bewust van het belang van STEM-competenties.
- Iedereen met interesse en talent in STEM vindt de weg naar een passende STEM-opleiding.
- Het STEM-onderwijs en opleidingsaanbod spelen in op de evoluties en transities in het bedrijfsleven, onderzoek en de samenleving.
- STEM-competenties worden zoveel mogelijk ingezet in functie van noden, evoluties en transities in het bedrijfsleven, in onderzoek en in de brede maatschappij.

3.1.2 *Expertiscellen wetenschapscommunicatie*

De expertiscellen wetenschapscommunicatie vinden hun oorsprong in de beslissing van de Vlaamse Regering van 2005 om de verspreide expertise op het gebied van wetenschapscommunicatie bij de universiteiten en hogescholen te consolideren (en structureel te ondersteunen). Deze consolidatie van kennis en ervaring zou in elke instelling vorm krijgen in een zogenaamde expertiscel wetenschapscommunicatie. De expertiscel was binnen de instelling verantwoordelijk voor de popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie. Naar aanleiding van de goedkeuring van het actieplan Wetenschapscommunicatie 2008, besliste de Vlaamse Regering de expertiscellen op te schalen tot het niveau van de vijf universitaire associaties (Antwerpen, Brussel, Gent, Hasselt en Leuven).

De Vlaamse overheid heeft met de expertiscellen wetenschapscommunicatie bij de universitaire associaties een kaderovereenkomst afgesloten voor de periode 2008 – 2011 waarin afspraken waren vastgelegd en (financiële) ondersteuning was voorzien. De kaderovereenkomst 2008-2011 werd beschouwd als een overgangperiode waarin de expertiscellen binnen de associaties zich zouden aanpassen aan het nieuwe werkingsmodel met de Vlaamse overheid op verschillende niveaus: de organisatiestructuur binnen de associaties zelf, het bepalen van klijntijnen voor het beleid op vlak van wetenschapspopularisering binnen de associaties zelf, de definiëring van de samenwerking tussen de associaties en van de impact van de expertiscellen op het beleid in Vlaanderen en Brussel inzake wetenschapscommunicatie en het omgaan, aftoetsen en eventueel aanpassen van de performantie-indicatoren die in de kaderovereenkomst 2008-2011 werden vooropgesteld.

Vervolgens werd er, gebruikmakend van de evaluatie van de kaderovereenkomst 2008-2011¹⁴, een convenant afgesloten voor de periode 2013-2017¹⁵. Hierbij hield de Vlaamse overheid maximaal rekening met de aanbevelingen die uit deze evaluatie resulteerden en in het bijzonder met de aanbevelingen om van inputgerichte monitoring naar impactgerichte monitoring met meer aandacht voor kwalitatieve performantie-indicatoren te evolueren en de aanbeveling dat de expertiscellen meer in kennis dienen te investeren.

3.2 Convenant 2019-2023

3.2.1 *Aanbevelingen uit de evaluatie(s)*

Het huidige convenant 2019-2023 werd - zoals hierboven aangegeven – opgesteld op basis van de conclusies en aanbevelingen van de evaluatie van het voorafgaande convenant (2013-2017).

¹³ Zie ook: https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/?search=STEM-agenda_2030

¹⁴ De kaderovereenkomst 2008-2011 werd met een jaar verlengd tot eind 2012

¹⁵ Deze convenantsperiode werd met een jaar verlengd tot eind 2018.

Deze aanbevelingen betroffen – samengevat - onder meer dat de expertisecellen:

1. op hun kerntaken dienen te focussen;
2. moeten inzetten op het bestendigen en doen groeien van succesvolle activiteiten, zowel groot- als kleinschalig-, inclusief het delen met andere expertisecellen voor het eventueel verder uitrollen ervan in andere regio's of het opzetten van een Vlaanderen-breed merk;
3. hun netwerking met het onderwijs- en vormingsveld, het bedrijfsleven, de media, etc. dienen te versterken;
4. hun slagkracht moeten verhogen door intensiever samen te werken binnen en tussen de expertisecellen voor het uitvoeren van activiteiten en voor het aantrekken van externe financiering;
5. hun krachten moeten bundelen binnen de associaties om Europese projectmiddelen aan te vragen;
6. de bekendheid van hun initiatieven dienen te verhogen door een gemeenschappelijk overzicht van het aanbod;
7. dienen te zorgen voor een gemeenschappelijk aanspreekpunt voor externen en voor zichtbaarheid voor de media;
8. op een geüniformeerde wijze en in vaste categorieën over hun activiteiten dienen te rapporteren, om aggregaties en analyse mogelijk te maken;
9. duiding dienen te geven over delen van de werking die in de KPI's weinig belicht worden, zoals netwerking, interne cultuur, etc.

De aanbevelingen voor de overheid betroffen – samengevat – onder meer dat:

1. er verder moet worden ingezet op structurele financiering om de huidige basiswerking te bestendigen en de continuïteit van het personeel en de activiteiten te verzekeren;
2. de middelen voor het uitrollen van goede praktijken over heel Vlaanderen en voor het versterken van de interne cultuur voor wetenschapscommunicatie verhoogd moeten worden;
3. de rol van de expertisecellen in het STEM-beleid duidelijk afgebakend moeten worden, o.a. in het kader van de uitbreiding van STEM naar STEAM¹⁶;
4. er overleg met de expertisecellen moeten worden opgezet als verwachtingen wijzigen naar aanleiding van beleidsverschuivingen;
5. de frequentie van de werkplannen herzien dient te worden om de rapporteringslast te verminderen en om flexibiliteit in het realiseren van langetermijndoelstellingen mogelijk te maken.

3.2.2 Bepalingen van het huidig convenant

In het convenant 2019-2023 tussen de Vlaamse Gemeenschap en de associaties van de Vlaamse universiteiten en hogescholen betreffende de ondersteuning van hun expertisecellen wetenschapscommunicatie, worden in art. 5 §1 onder andere de missie en strategie van de expertisecellen uitgezet.

Hierbij wordt in eerste instantie op het belang van wetenschap gewezen als bron van kennis die onontbeerlijk is, zowel voor de kenniseconomie en zowel bij actuele maatschappelijke als persoonlijke vraagstukken. De expertisecellen streven daartoe naar een Vlaanderen waarin zoveel mogelijk mensen deze stelling onderschrijven (en er dus een draagvlak is voor wetenschappelijk onderzoek) èn waarin zij een basis aan wetenschappelijke geletterdheid hebben, zowel wat betreft het proces als de belangrijkste inzichten in onderzoek in alle domeinen. Beslissingen moeten meer evidence-based (en dus goed geïnformeerd) genomen worden.

Het convenant stelt voorts dat wetenschapscommunicatie gaat over wetenschap in het algemeen en over wetenschappelijke resultaten/voortgang van actueel onderzoek. Inspelend op de actuele nood aan

¹⁶ Dit betreft de opkomende tendens naar een holistische aanpak door toevoeging van het muzische domein, kunsten of Arts in het Engels aan STEM. Vandaar het acroniem STEAM (science, technology, engineering, arts en mathematics).

STEM-profielen in de arbeidsmarkt, besteden de expertisecellen bewust aandacht aan STEM-disciplines en -beroepsmogelijkheden, om kinderen en jongeren een beter beeld te geven van het nut en de relevantie ervan.

De doelgroep voor wetenschapscommunicatie is enerzijds het brede publiek en anderzijds de schoolgaande jeugd en hun leerkrachten. In beide doelgroepen besteden de expertisecellen aandacht aan groepen die minder gemakkelijk bereikbaar zijn of een specifieke aanpak vragen bij de uitwerking van activiteiten.

Voorts wordt in artikel 5 §1 verder geduid dat de expertisecellen zowel als individuele instellingen aan lokale verankering van wetenschapscommunicatie bij onderzoekers en docenten werken, als via gezamenlijke initiatieven Vlaanderen-breed werken. Tevens worden de waarden die de expertisecellen bij de realisatie van de visie voor ogen moeten houden: samenwerken, multidisciplinariteit, diversiteit, faciliteren en Vlaanderen-brede dekking, net als de unieke positie – de inbedding in de hogescholen en universiteiten – van de expertisecellen geëxpliciteerd.

Onder art. 11 worden de strategische doelstellingen voor de expertisecellen opgesomd. Drie van de vijf¹⁷ strategische doelstellingen zijn een overname van de in het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2015-2020 uitgezette beleidsdoelstellingen (zie rubriek 1.2.2). Daarnaast wordt nog een vierde strategische doelstelling geformuleerd die specifiek op de expertisecellen van toepassing is en een voorwaarde is voor het realiseren van de eerste, tweede en derde beleidsdoelstelling. Aan deze strategische doelstellingen (SD's) worden in het convenant vervolgens operationele doelstellingen (OD's) gekoppeld:

- SD 1. Stimuleren van de instroom van jongeren in STEM-studierichtingen en doorstroming naar STEM-functies in de werkomgeving.
 - OD 1.1. De expertisecellen besteden in hun activiteiten bewust aandacht aan STEM-disciplines en -beroepsmogelijkheden;
 - OD 1.2. De expertisecellen spelen in op de initiatieven die VLAIO ontwikkelt in het kader van het STEM-actieplan.
 - OD 1.3. De expertisecellen leveren bijzondere inspanningen voor het bereiken van meisjes en jongeren met een bijzondere sociaal-economische status (SES);
- SD 2. Het versterken van het maatschappelijk draagvlak voor wetenschap en innovatie in het bijzonder voor STEM-disciplines.
 - Omdat de tweede en derde beleidsdoelstelling vaak binnen eenzelfde soort acties gerealiseerd kunnen worden, werden voor SD 2 en 3 één set operationele doelstellingen gedefinieerd.
- SD. 3 Het versterken van de (internationale) uitstraling van de kwaliteit van het onderzoek en de onderzoekers in Vlaanderen.
 - OD 2-3.1. De expertisecellen zetten initiatieven op die wetenschap en innovatie zichtbaar maken bij brede lagen van de bevolking, met bijzondere aandacht voor (de kwaliteit van en de mensen achter fundamenteel, toegepast of praktijkgericht) onderzoek aan Vlaamse instellingen.
 - OD 2-3.2. De expertisecellen zetten initiatieven op die bijdragen tot de wetenschappelijke geletterdheid bij brede lagen van de bevolking.
 - OD 2-3.3. De expertisecellen werken aan het stimuleren van het tweerichtingsverkeer tussen brede lagen van de bevolking en onderzoekers aan Vlaamse instellingen.

¹⁷ Beleidsdoelstelling 4 uit het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie betreft "Burgers actief laten participeren aan wetenschappelijke onderzoek" wordt in het convenant met de expertisecellen niet overgenomen, net als beleidsdoelstelling 5 "Intensievere afstemming tussen EWI – VLAIO – FWO op het vlak van wetenschapscommunicatie, en tussen het Departement Onderwijs op het vlak van STEM-initiatieven", die eerder een doelstelling op het vlak van de Vlaamse overheid zelf is.

- OD 2-3.4. De expertisecellen faciliteren initiatieven van anderen die wetenschap en innovatie zichtbaar maken en die bijdragen tot wetenschappelijke geletterdheid bij brede lagen van de bevolking.
- SD. 4 De expertisecellen creëren, versterken en onderhouden een cultuur van actieve wetenschapscommunicatie bij onderzoekers, docenten en beleidsmakers
 - OD 4.1 De expertisecellen sensibiliseren onderzoekers, docenten en beleidsmakers voor het belang van het communiceren over onderzoek, wetenschap en technologie naar brede lagen van de bevolking.
 - OD 4.2 De expertisecellen bieden aan onderzoekers en docenten vorming, coaching, etc. aan om op een gepaste manier aan brede lagen van de bevolking te kunnen communiceren over onderzoek, wetenschap en technologie, om op te treden als coaches voor een STEM-academie, om als rolmodel naar buiten te treden, etc.

Voor de jaarlijkse voortgangscontrole van de realisatie van deze SD's en OD's worden in art. 12 van het convenant zowel kwalitatieve als kwantitatieve kritieke prestatie-indicatoren (KPI's) gehanteerd. Voor wat de kwalitatieve KPI's betreft, worden de expertisecellen gevraagd om in hun jaarverslag een kwalitatieve toelichting te geven bij de genomen initiatieven. Hierin wordt op een beschrijvende manier aangegeven welke initiatieven hebben bijgedragen tot de vooropgestelde doelstellingen. Deze beschrijving omvat elementen zoals concept, doelgroep, periode en behaald resultaat. Voor een overzicht en meer gedetailleerde informatie over de initiatieven wordt een digitaal portfolio samengesteld. De kwantitatieve KPI's die worden vooropgesteld, geven een indicatie en aanvulling op deze kwalitatieve KPI's. De expertisecellen geven in hun jaarverslag ook een overzicht van de behaalde kwantitatieve KPI's.

Art. 12 somt 9 KPI's op. Bij elk van deze KPI's wordt een toelichting gegeven. Voor deze KPI's wordt een algemene richtwaarde vooropgesteld en voor 4 van de 9 KPI's wordt deze algemene richtwaarde ook op niveau van de individuele associaties gespecificeerd. Deze KPI's betreffen:

1. Het aantal bereikte kinderen, jongeren en een breed publiek op evenementen en via digitale kanalen. (Met specifieke aandacht voor het bereik bij meisjes en SES-jongeren.)
2. Het aantal ingezette onderzoekers / experts / studenten.
3. Het aantal opleidingen / trainingen voor onderzoekers / experts (aantal opleidingsmomenten van minstens een halve dag).
4. Het aantal samenwerkingen met andere actoren binnen en buiten het wetenschapcommunicatienetwerk.
5. De ontwikkeling van een digitaal platform met het portfolio en kalender en bijhorende socialmedia-kanalen (opgezet in 2019, voortgangsrapportering vanaf 2020).
6. De ontwikkeling en facilitering van een Vlaanderen-breed netwerk van wetenschapscafés en het aantal edities ervan.
7. De medewerking aan en het aantal activiteiten in het kader van de Dag van de Wetenschap.
8. De medewerking aan en het aantal beantwoorde vragen bij ikhebeenvraag.be.
9. Het actief zoeken naar en indienen op externe financieringskanalen op Vlaams, Nationaal of Europees niveau.

Voorts omvat het convenant naast deze KPI's ook een aantal engagementen, zoals:

- dat expertisecellen geen acties voeren waarbij leerlingen actief worden aangemoedigd om aan een bepaalde instelling te studeren (art. 5 §2);

- dat er een gemengde VLIR¹⁸-VLHORA¹⁹ werkgroep wetenschapscommunicatie wordt opgericht (art. 6);
- het bekendmaken van activiteiten via het Wetenschapsinformatienetwerk²⁰ (WIN) (art. 7);
- het meewerken aan Vlaanderen-brede initiatieven binnen het convenant (art. 8), zoals wetenschapinvlaanderen.be, wetenschapscafés en de Dag van de Wetenschap;
- het meewerken aan Vlaanderen-brede initiatieven buiten het convenant (art. 9), zoals ikhebeenvraag.be, de Vlaamse Scriptieprijs, de Universiteit van Vlaanderen, etc.;
- het deelnemen aan publieksevenementen binnen het beleidsdomein (art. 10);
- het (mogelijks) instaan voor bijzondere, aanvullende opdrachten (art. 13);
- het toepassen van specifieke communicatierichtlijnen (art. 14).

Art 63/21 van het W&I-decreet stipuleert dat de Vlaamse Regering binnen de beschikbare begrotingskredieten jaarlijks subsidies aan de associaties verleent voor de uitbouw en ontwikkeling van de expertisecellen wetenschapscommunicatie. In het convenant (art. 15 §2 van het convenant) wordt hiervoor een basisbedrag van 2.000.000 euro ingeschreven. Het convenant bepaalt tevens dat het bedrag jaarlijks vermeerderd wordt met gezondheidsindex, zoals opgenomen in de omzendbrief betreffende de begrotingsinstructies bij de begrotingsopmaak en -controle van het desbetreffende jaar. Deze maximale jaarlijkse subsidie wordt tussen de associaties verdeeld volgens een vaste verdeelsleutel, met een vaste sokkel en een variabel gedeelte (art. 15 van het convenant). De subsidie wordt vervolgens uitbetaald in functie van het behalen van de in de KPI's vooropgestelde resultaten (art. 16 van het convenant).

3.3 Beleidsprioriteiten 2019-2024

De lopende convenantsperiode 2019-2023 startte tegelijk met een nieuwe legislatuur. Hoewel de expertisecellen wetenschapscommunicatie in het Regeerakkoord 2019-2024²¹ en de beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024²² niet expliciet worden vernoemd, zijn er op het vlak van wetenschapscommunicatie wel elementen in vervat die relevant zijn voor de expertisecellen. In deze beleidsdocumenten wordt wetenschapscommunicatie sterk gelinkt aan het STEM-beleid en worden deze beiden ook gekoppeld aan het stimuleren van een ondernemende en innoverende cultuur in Vlaanderen.

Hierbij wordt onder meer aangegeven dat in het kader van het STEM-beleid aansluiting gezocht wordt bij de uitdagingen die voortvloeien uit de digitalisering van de samenleving, in het bijzonder met artificiële intelligentie (AI) en cybersecurity (CS), maar dat er tegelijk voldoende aandacht zal uitgaan naar technische beroepen en TSO- en BSO- opleidingen. VLAIO wordt naar voren geschoven als STEM-regisseur die prioritair dient te werken aan het connecteren van de verschillende beleidsdomeinen en de verschillende stakeholders in het veld, en dit om de grote diversiteit aan activiteiten zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen en de impact te vergroten.

De Vlaamse Regering wil ook investeren in activiteiten buiten het schoolcurriculum om kinderen en jongeren in contact te brengen met STEM. Voor de uitrol van deze activiteiten wordt actief ingezet op het betrekken

¹⁸ Vlaamse Interuniversitaire Raad

¹⁹ Vlaamse Hogescholenraad

²⁰ Het Wetenschapsinformatienetwerk was een netwerk van personen en organisaties binnen Vlaanderen die wetenschap, techniek en technologische innovatie dichterbij de mensen proberen te brengen en was erop gericht om informatie en expertise uit te wisselen tussen de leden onderling en met de overheid. Sinds juli 2021 is deze taak overgedragen naar EOS Wetenschap vzw die sinds 2020 een structurele partner is in het wetenschapscommunicatiebeleid. Zie ook: <https://www.eoswetenschap.eu>.

²¹ Zie ook: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/regeerakkoord-van-de-vlaamse-regering-2019-2024>

²² Zie ook: https://www.ewi-vlaanderen.be/sites/default/files/beleidsnota_2019-2024_economie_wetenschapsbeleid_en_innovatie.pdf

van het bedrijfsleven en de lokale besturen. De prioriteit ligt op een volwaardig aanbod overal in Vlaanderen voor jongeren tussen 8 à 14 jaar. Naast techniek en wetenschap ligt de inhoudelijke klemtoon ook op digitale competenties en coderen. Hierbij is het ook de bedoeling om de gemeenten sterker te stimuleren om een kwaliteitsvol aanbod ter zake te voorzien.

Voorts wordt ingezet op maatregelen met aangetoonde meerwaarde op positieve beeldvorming rond ondernemers en ondernemerschap en de ontwikkeling van ondernemerscompetenties, zodat ambitieus ondernemerschap en innovatie meer en meer de maatschappelijke grondstroom worden in Vlaanderen.

Daarnaast zet de Vlaamse Regering stappen – zoals beslist in het kader van de uitrol van de beleidsagenda's artificiële intelligentie en cybersecurity – voor de invulling van de ondersteuning van het concept 'Schools of the Future' en de digitalisering van de organisatie- en leerprocessen in scholen. Hierbij worden onder meer de technologische industrie en de VLOR²³ betrokken. Doelstelling is een hypermoderne digitale school met een innovatieve arbeidsorganisatie, waar de leerlingen op gedreven wijze digitale en andere toekomstgerichte competenties verwerven, in lijn met de noden van de arbeidsmarkt en de 21ste-eeuwse vaardigheden.

Tevens wil de Vlaamse Regering verder inzetten op het actief betrekken van de burger bij het innovatiebeleid en het verder uitbouwen van burgerwetenschap, citizen science, met het oog op het creëren van een positief klimaat voor innovatie en wetenschappelijk onderzoek. Via wetenschapscommunicatie wil de Vlaamse Regering de dialoog tussen wetenschappers en het grote publiek stimuleren door hen op een interactieve, eigentijdse en toegankelijke manier te informeren over de voortgang en de resultaten van wetenschappelijk onderzoek en technologische innovaties. De ambitie is om uiteindelijk de hele bevolking actief te laten participeren aan wetenschapsbeoefening in de brede zin van het woord. Deze betrokkenheid moet niet enkel de creativiteit en onderzoeksmethodieken versterken, maar ook vertrouwen geven in de mogelijkheden die wetenschappelijke evoluties met zich meebrengen voor het aangaan van vele maatschappelijke uitdagingen. De betrokkenheid van de burgers wordt onder meer versterkt door: het met elkaar in contact brengen van wetenschappers en het groot publiek op allerlei fora, waarbij ook de ethische aspecten van wetenschapsbeoefening niet uit de weg worden gegaan (bv. wetenschapsfestivals, wetenschapscafés en initiatieven zoals Dag van de Wetenschap); meer wetenschappen en onderzoekers in de media te brengen vanuit de expertise van wetenschapsjournalistiek in samenwerking met de kennisinstellingen en de partners van het wetenschapscommunicatiebeleid en door regelmatig oproepen te voorzien voor citizen science-projecten in samenwerking met Scivil²⁴, het kenniscentrum voor citizen science.

Kennisinstellingen en ondernemingen die met steun van de Vlaamse overheid onderzoeks- en innovatieprojecten hebben uitgevoerd, worden ook gestimuleerd om de resultaten en de toepassingen ervan te tonen aan het grote publiek en de verplichting tot populariserende wetenschapscommunicatie op het niveau van de burger wordt geïntegreerd in de steuntoekenningen voor wetenschappelijk onderzoek. Tevens verwacht de Vlaamse Regering dat het programma Omkadering Jonge Onderzoekers (OJO) jonge onderzoekers ook ondersteunt in hun communicatievaardigheden naar de burger en dat ook het FWO met verschillende initiatieven bijdraagt aan deze doelstelling.

De beleidsprioriteiten worden vervolgens jaarlijks verder omschreven in beleids- en begrotingstoelichtingen (BBT's)²⁵. Hierbij worden de beleidsprioriteiten in gedeeld in beleidsvelden, die onderverdeeld zijn in

²³ Vlaamse Onderwijsraad, zie ook: <https://www.vlor.be/>

²⁴ Zie ook: <https://www.scivil.be/>

²⁵ Sinds 2020 wordt niet langer gewerkt met beleidsbrieven, maar met beleids- en begrotingstoelichtingen, die zowel slaan op de begroting zelf als op de aanpassing en uitvoering ervan.

inhoudelijk structurelementen (ISE²⁶). Voor de jaren 2021 en 2022 werden er binnen de ISE ook strategische doelstellingen geformuleerd. De subsidiëring van de expertiscellen wetenschapscommunicatie werd in de BBT 2020 gevat onder ISE “Wetenschapscommunicatie” van het gelijknamige beleidsveld. In 2021 bleek de naam van het beleidsveld behouden, maar luidde de titel van het ISE “Wetenschapspopularisering en -communicatie”, waarbij de expertiscellen vermeld werden onder de strategische doelstelling “Passie voor wetenschap en techniek aanwakkeren”. In 2022 kreeg het beleidsveld waaronder de expertiscellen vermeld worden de titel “Wetenschapscommunicatie – het stimuleren van de innovatie en ondernemerscultuur”, de ISE luidde “Wetenschapscommunicatie” en het strategisch doel werd omschreven als “Informeren over wetenschap en dialogeren met en betrekken van burgers bij wetenschap”. Voor de expertiscellen zelf werden in deze documenten geen wijziging in het beleid vermeld.

²⁶ Het inhoudelijk structurelement (ISE) is een inhoudelijk zinvolle clustering van deelbevoegdheden of kredieten binnen een beleidsveld. Ze geven structuur en betekenis aan de begrotingsartikelen. Aan een ISE kunnen één of meerdere begrotingsartikelen gekoppeld zijn, maar een begrotingsartikel kan maar betrekking hebben op één ISE. Het ISE vormt de brug tussen enerzijds variabele legislatuur gebonden doelstellingen en anderzijds begrotingsartikelen, door de twee op een eenduidige manier te koppelen. Meer informatie is via deze link beschikbaar: <https://fin.vlaanderen.be/-inhoudelijk-structurelement-ise/>.

4 Doelstellingen en beoogde resultaten

4.1 Uitgangspunten voor de evaluatie

In de beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024 wordt in het kader van de doelstelling “een beleid gedreven door feiten en cijfers” het engagement aangegaan om de evaluatie-agenda van het departement nauwgezet uit te voeren. Hierbij wordt gespecificeerd dat de proportionaliteit van de evaluatie-aanpak in functie van de omvang van de betrokken organisaties en budgetten bekeken zal worden met het oog op het efficiënt besteden van tijd en middelen.

Dit engagement werd door de evaluatiecel van het Departement EWI geconcretiseerd in de eigen beleidsplanning voor de periode 2020-2024 en in een visienota inzake de rationalisatie van de evaluaties. In deze documenten werden ook een aantal uitgangspunten uitgetekend voor de uit te voeren evaluaties. Deze uitgangspunten²⁷ zijn:

- Alle evaluatiebepalingen (uit de regelgeving) dienen aan bod te komen.
- Evaluaties dienen te evolueren en te innoveren. “Platgetreden paden” worden vermeden.
- Evaluaties houden een goede balans tussen het ex-post- en het ex-anteperspectief. Concreet betekent dit dat het ex-anteperspectief meer aandacht moet krijgen en het ex-postperspectief beknopter wordt.
- Waar mogelijk/relevant wordt een systeembenadering ingebracht. Deze systeembenadering gaat in eerste instantie uit van het W&I-systeem en de beleidsdoelstellingskaders waarin dit is ingebed.

Voorts werd in 2021 het Vlaamse overheidsbrede project “Vlaams Brede Heroverweging” (VBH) uitgevoerd. Dit project beoogde een grondige doorlichting uitgavendoorlichting (spending review) en waar relevant van de kostendekkingsgraden binnen de Vlaamse begroting, met als doel de kwaliteit van de publieke financiën te verbeteren op vlak van efficiëntie en effectiviteit. Enerzijds zijn dit project en de analyses en rapporten ervan van belang als informatiebronnen voor deze evaluatie. Anderzijds dienen de evaluatieresultaten ook input te kunnen leveren voor toekomstige uitgavedoorlichtingen. Het is immers de bedoeling op basis van de ervaringen met VBH in Vlaanderen op regelmatige basis uitgavensdoorlichtingen op te zetten.

4.2 Doelstellingen van de evaluatie

De bepalingen in het W&I-decreet en het convenant stellen voor de evaluatie geen expliciete doelstellingen voorop, anders dan dat het de bedoeling is om de algemene werking van de expertisecellen wetenschapscommunicatie te evalueren en de resultaten van de evaluatie in te zetten bij het bepalen van de voorwaarden voor een eventueel nieuw convenant. Als basisaanpak voor de evaluatie wordt in de regelgeving vooropgesteld dat de algemene werking geëvalueerd wordt op basis van de strategische doelstellingen, de operationele doelstellingen en de kritieke prestatie-indicatoren (en eventueel aangevuld met andere vooropgestelde doelstellingen waarover jaarlijks gerapporteerd is). Hierbij wordt ook het beleidskader zoals vermeld in art. 4 van het convenant in rekening gebracht. Het convenant omvat tevens een aantal elementen waarmee de evaluatie in het bijzonder rekening dient te houden (art. 21 §2 – zie ook hoofdstuk 2 van dit plan van aanpak). Daarnaast zullen de zelfevaluaties die de expertisecellen gevraagd worden om op te stellen (bestaande uit een terugblik, ex-postluik en een vooruitblik, ex-anteluik) en in het bijzonder het ontwerp van beleidsplan (ex-ante-gedeelte van de zelfevaluatie) mee beoordeeld worden in het kader van de evaluatie.

Het uitgangspunt dat evaluaties dienen te evolueren en te innoveren, is in het bijzonder van toepassing op deze evaluatie van de expertisecellen wetenschapscommunicatie. De expertisecellen werden in opdracht van

²⁷ De eerste twee uitgangspunten waren voordien ook al geldig, maar worden hier ter herinnering hernomen.

het departement al meerdere keren geëvalueerd. Ook voor de evaluatie van 2023 is dus een specifieke aanpak noodzakelijk, met aandacht voor de genoemde uitgangspunten (zoals nadruk op het ex-antelook en inbreng van een systeembenadering). De evaluatie dient ook minstens terug te kijken op de evaluatie die in 2017 werd uitgevoerd.

De evaluatie heeft ook als doel om in te gaan op de opmerkingen die de tijdens de goedkeuringsprocedure van het convenant door de Inspectie van Financiën werden gegeven en die in het begrotingsakkoord werden hernomen. De Inspectie van Financiën (IF) merkte immers op het vlak van doelmatigheid op dat hoewel het voorstel goed onderbouwd is, het dossier meer en meer in functie is van het aanbod. IF ziet zowel het aanbod als de doelgroep als theoretisch onbeperkt en de acties als tijdloos. IF concludeert vervolgens dat de subsidiëring dan ook onbeperkt kan zijn en dat het dan steeds mogelijk is om nieuwe subsidiëring, weliswaar onderbouwd, te legitimeren. IF beveelt de beleidsverantwoordelijke daarom aan om te voorzien in een tijdshorizon voor de ondersteuning waarna dan geen verdere subsidiëring zou worden voorzien. In het begrotingsakkoord werd naar deze opmerking van IF verwezen en werd aangegeven dat er na het einde van de huidige convenantsperiode voorzien moet worden in een tijdshorizon waarbij de verdere subsidiëring na het aflopen van het huidig convenant in 2023 voorgelegd dient te worden tijdens de begrotingsronde, begrotingsopmaak 2024.

In de Bisnota aan de Vlaamse Regering betreffende het convenant tussen de Vlaamse Gemeenschap en de expertisecellen wetenschapscommunicatie (2019-2023)²⁸ werden de expertisecellen gevraagd om hierop tijdig te anticiperen en in hun jaarplannen de nodige voorzieningen te treffen om [eventueel] te evolueren naar een meer projectmatige ondersteuning (op basis van vraagedreven oproepen) van hun wetenschapscommunicatie-activiteiten.

4.3 Beoogde resultaten

Als resultaten van de evaluatie van de expertisecellen wetenschapscommunicatie worden minstens (conform art. 21 van het convenant) onderstaande elementen verwacht:

1. Ex-post-analyse en -beoordeling over de periode (minstens) vanaf de start van het huidige convenant (2019) en vroeger indien relevant²⁹ in termen van:
 - a) De wijze waarop de expertisecellen hun missie, strategische en operationele doelstellingen en de in het convenant vermelde engagementen³⁰ en (eventueel bijkomende) opdrachten heeft vervuld, zowel individueel als collectief, en dit zowel in functie van het convenant als in functie van het (Vlaams/ruimer) beleidskader;
 - b) De prestaties en resultaten van de expertisecellen, zowel individueel als collectief, en minstens wat de behaalde resultaten op de KPI's betreft;
 - c) De geleverde bijdrage aan wetenschappelijke, economische, maatschappelijke en beleidsmatige impact rekening houdend met de verwezenlijkingen van de expertisecellen, met inbegrip van de bijdrage van de expertisecellen aan het Vlaamse W&I-beleid in het algemeen en aan het beleidsplan wetenschapscommunicatie en het STEM-beleid(splan) in het bijzonder;
 - d) Het gevoerde beleid en governance van de expertisecellen;
 - e) Een financiële analyse van de aanwending van de subsidies en de mate waarin (externe) financiering wordt aangetrokken;

²⁸ VR 2018 1412 DOC.1534/1BIS

²⁹ De resultaten voor het jaar 2017 werden niet volledig meegenomen in de evaluatie van 2017 aangezien deze evaluatie werd uitgevoerd in de eerste helft van dat jaar.

³⁰ Zoals ook samengevat onder rubriek 3.2.2

- f) De evolutie sinds het vorige evaluatiemoment in 2017 en in het bijzonder de wijze waarop rekening is gehouden met de conclusies en aanbevelingen van de vorige evaluatie (zie rubriek 3.2.1) en eventueel met de conclusies en aanbevelingen van de systeemevaluaties ;
- g) SWOT-analyse;
- h) De onderlinge samenwerking en de samenwerking/afstemming/complementariteit/synergie met en de positionering ten opzichte van andere partijen waarvan in het bijzonder de wetenschapscommunicatie- en STEM-actoren en dit zowel binnen als buiten de Vlaamse overheid, van lokaal, regionaal, nationaal tot Europees en internationaal niveau, maar ook de samenwerking/afstemming/complementariteit/synergie met en de positionering ten opzichte van andere activiteiten/maatregelen, waaronder in het bijzonder de maatregelen voor jonge onderzoekers;
- i) Systeemblik ten aanzien van het Vlaams beleid ter zake en de actoren (quadruple helix) betrokken bij wetenschapscommunicatie, met inbegrip van citizen science en STEM in het bijzonder; en ten aanzien van verwante beleidskaders en ontwikkelingen, bv. Open Science, Open Data, onderzoeksinfrastructuur, interdisciplinariteit, onderbouwd beleid / evidence-informed policy making, de ontwikkelingen op het vlak van de hervorming van research assessment³¹, vermarkting van wetenschapscommunicatie, W&I-beleid, en Vlaams beleid als geheel, zoals vervat in Visie 2050 en Vizier 2030 en ander beleidsniveaus, van lokaal tot internationaal, zoals EU-doelstellingen en SDG's, bij uitbreiding;

2. Ex-ante-analyse en -beoordeling van:

- a) De toekomstvisie (of eventueel een strategisch plan 2024-2028) van de expertisecellen;
- b) De door de expertisecellen vooropgestelde doelstellingen, ambities en prestaties;
- c) De voorgenomen bijdrage aan wetenschappelijke, economische, maatschappelijke en beleidsmatige impact, met in het bijzonder de bijdrage van de expertisecellen aan het wetenschapscommunicatie en STEM-beleidsplan) en het Vlaamse W&I-beleid in het algemeen;
- d) Het geplande beleid en governance binnen de expertisecellen;
- e) Hoe de expertisecellen voorstellen de impact te monitoren aan de hand van kwalitatieve en kwantitatieve KPI's;
- f) De verhouding van toekomstplannen van de expertisecellen (individueel en collectief) tegenover de Vlaamse beleidsambities voor de toekomst en (mogelijke) evoluties in de beleids- en maatschappelijke context, tevens rekening houdend met de elementen die door IF aangehaald zijn bij de goedkeuring van het convenant 2019-2023;
- g) Hoe de expertisecellen zich positioneren in het citizen science, wetenschapscommunicatie- en STEM-beleid en het systeem hierrond (actoren en activiteiten) en welke opportuniteiten hierin gezien worden. Dit omvat onder meer onderlinge samenwerking en de samenwerking/afstemming/complementariteit/synergie met en de positionering ten opzichte van andere partijen waarvan in het bijzonder de wetenschapscommunicatie- en STEM-actoren en dit zowel binnen als buiten de Vlaamse overheid, van lokaal, regionaal, nationaal tot Europees en internationaal niveau, maar ook de samenwerking/afstemming/complementariteit/synergie met en de positionering ten opzichte van andere activiteiten/maatregelen, waaronder in het bijzonder de maatregelen voor jonge onderzoekers;
- h) Systeemblik ten aanzien van het Vlaams beleid ter zake en de actoren (quadruple helix) betrokken bij wetenschapscommunicatie, met inbegrip van citizen science en STEM in het bijzonder; en ten aanzien van verwante beleidskaders en ontwikkelingen, bv. Open Science,

³¹ Zie hierover onder meer: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/reforming-research-assessment-agreement-now-final-2022-07-20_en

Open Data, onderzoeksinfrastructuur, interdisciplinariteit, onderbouwd beleid / evidence-informed policy making, de ontwikkelingen op het vlak van de hervorming van research assessment, de vermarkting van wetenschapscommunicatie, W&I-beleid, en Vlaams beleid als geheel, zoals vervat in Visie 2050 en Vizier 2030 en ander beleidsniveaus, van lokaal tot internationaal, zoals EU-doelstellingen en SDG's, bij uitbreiding;

3. Conclusies en aanbevelingen.

Concreet moet de evaluatie leiden tot een eindrapportering waarin conclusies en aanbevelingen betreffende de toekomst zijn opgenomen, rekening houdend met de uitdagingen en bedreigingen waarmee de expertiscellen en de overheid in de toekomst geconfronteerd kunnen worden. De resultaten van deze evaluatie zullen – conform het convenant - de basis vormen bij de onderhandelingen over een eventueel nieuw convenant.

5 Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie

5.1 Inhoudelijk

De evaluatie omvat in eerste instantie wat in het convenant (art. 21) wordt vooropgesteld, maar is hier niet toe beperkt. Op het vlak van vooropgestelde doelstellingen en verwachte resultaten is dit reeds in hoofdstuk 4 van dit plan van aanpak verduidelijkt en wordt dit verder gedetailleerd in de evaluatieluiken onder hoofdstuk 6. Deze evaluatie situeert zich op een hoog aggregatieniveau waarbij de expertiscellen zowel op individueel niveau als collectief en als beleidsinstrument in ogeschouw worden genomen.

Zoals doorheen dit plan van aanpak reeds vermeld is, blikt de evaluatie terug tot het vorig evaluatiemoment in 2017. Dit betekent dat ook 2018, het jaar waarvoor in de vorige convenantperiode een verlening werd toegekend, in deze evaluatie wordt opgenomen. Voor 2017 en 2018 geldt echter dat de toenmalige regelgeving en doelstellingen zoals vervat in het convenant 2013-2017 van tel zijn en niet het huidige convenant 2019-2023.

Zoals aangegeven (zie rubriek 3.1.1) zijn het wetenschapscommunicatiebeleid, met inbegrip van het beleid inzake citizen science, en het STEM-beleid sterk met elkaar verbonden. Desalniettemin zijn het beleidsthema's met eigen prioriteiten, specificiteiten en toegewezen beleidsactoren. In het geheel van de evaluatie, zowel bij het individuele als het systeemperspectief en in het bijzonder bij de conclusies en aanbevelingen dient dan ook duidelijk te worden aangegeven of deze het wetenschapscommunicatiebeleid, of daarbinnen specifiek het citizen science beleid, of het STEM-beleid, of het beleid als geheel betreffen, en op welke (beleids)actoren ze gericht zijn.

5.2 Relatie met (de evaluaties) van andere actoren in het wetenschapscommunicatiebeleid

De evaluatie van het convenant met de expertiscellen wetenschapscommunicatie loopt parallel met de evaluaties van het convenant met de vzw Flanders Technology International (F.T.I.)³² en van het convenant met de vzw EOS Wetenschap³³. Deze evaluaties vallen binnen dezelfde periode en situeren zich binnen dezelfde beleidsthema's, nl. wetenschapscommunicatie, citizen science en STEM. In dezelfde periode lopen ook de evaluaties van het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO)³⁴, van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (KVAB)³⁵ die eveneens actief (dienen te) zijn op onder meer het vlak van wetenschapscommunicatie en citizen science, maar ook van de maatregelen voor de Omkadering van Jonge Onderzoekers die onder meer ook betrekking moeten hebben op de (wetenschapscommunicatie)vaardigheden van betreffende onderzoekers³⁶. Eerder in 2022 werden ook de evaluaties van de convenanten met de partners wetenschapscommunicatie RVO-Society en de Vlaamse Volkssterrenwachten afgerond, waarop ook een systeemevaluatielook aansloot. De evaluatie van de expertiscellen dient uiteraard rekening te houden met deze evaluaties en dit zowel vanuit inhoudelijk als vanuit praktisch oogpunt.

³² <https://www.technopolis.be/nl/ons-team/>

³³ <https://www.eoswetenschap.eu/>

³⁴ <https://www.fwo.be/>

³⁵ <https://kvab.be/>

³⁶ Als doelstelling van de middelen die de Vlaamse overheid voor OJO inzet, wordt onder meer genoemd: "training (van jonge onderzoekers) met betrekking tot communicatie over onderzoeksactiviteiten en -resultaten met bijzondere aandacht voor de doelstellingen van het wetenschapscommunicatiebeleid".

5.3 Tijds kader

Het convenant stelt (art. 21 §5) dat de evaluatie tegen 30 juni 2023 voltooid dient te zijn. Een ontwerp van timing wordt onder rubriek 7.3 meegegeven.

5.4 Input van het voorwerp van de evaluatie

De expertisecellen zullen als input voor deze evaluatie een – compacte – zelfevaluatie opstellen. Deze zelfevaluatie omvat een ex-post- en een ex-ante luik op basis van de richtlijnen die als bijlage 1 bij dit plan van aanpak zijn opgenomen. Het is de bedoeling dat deze zelfevaluatie op een hoog aggregatieniveau wordt uitgewerkt en zich beperkt tot essentiële onderwerpen. De expertisecellen rapporteren immers jaarlijks omstandig aan het departement over hun activiteiten en prestaties, o.a. via hun digitaal portfolio, in het kader van de opvolging van het convenant en de uitbetaling van de subsidies. Ook voor de evaluatie geldt het in het convenant vermelde principe van de eenmalige bevraging (art. 18) en het (zo veel mogelijk) beperken van de administratieve lasten.

In overleg met de expertisecellen werd afgesproken dat de verwachte zelfevaluatie tegen eind januari 2023 zal worden opgeleverd.

6 Evaluatieluiken

De in het convenant omschreven specifieke punten waarmee de evaluatie in het bijzonder rekening moet houden, de doelstellingen en de elementen die minstens als resultaat van de evaluatie worden verwacht en de krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie indachtig, worden volgende evaluatieluiken naar voren geschoven. Deze luiken dienen in de evaluatieopdracht te worden opgenomen, maar vormen geen exhaustieve opsomming. De gekozen evaluatieonderwerpen (per luik) zijn niet altijd even strikt van elkaar te scheiden. Overlappingsen tussen de luiken zijn dan ook niet uitgesloten.

Het is bovendien de bedoeling dat de evaluatie van de expertisecellen verschillende dimensies belicht. Zoals eerder aangegeven betreft dit een ex-post- en ex-anteperspectief, maar ook: zowel een interne (vanuit het oogpunt van de expertisecellen zelf) als een externe invalshoek (door de ogen van doelgroepen, klanten, belanghebbenden, etc.), een lokaal, over regionaal, nationaal, Europees tot internationaal perspectief en zowel op zichzelf bekeken als in een systeemperspectief. Met systeemperspectief wordt bedoeld dat de evaluatie ook de systeemcontext in acht neemt, waarbij rekening gehouden wordt met andere actoren/instrumenten betreffende het wetenschapscommunicatie- en STEM-beleid en dit op verschillende beleidsniveaus en hun doelstellingskaders.

6.1 Ex-postluik

Het ex-postluik van de evaluatie wordt uitgevoerd op een hoog aggregatieniveau. Er wordt maximaal gebruik gemaakt van de beschikbare rapporteringen en eventuele reeds door de expertisecellen uitgevoerde analyses en beoordelingen. Tevens wordt er rekening mee gehouden dat de beleidsdoelstellingen evolueren en niet noodzakelijk identiek meer zijn aan de beleidsdoelstellingen die bij de start van het convenant golden.

6.1.1 *Evaluatie van de beleidsplanning en -realisatie*

In dit luik richt de evaluatie zich – in eerste instantie vanuit een intern perspectief – op de strategische beleidsplannen van de expertisecellen (individueel en collectief), de implementatie van deze strategieën, de uitvoering en de resultaten ervan. Hierbij worden onder meer de strategische en operationele doelen uit het convenant en het ruimere kader van de visie en missie van de expertisecellen in rekening gebracht.

Daarnaast wordt – vanuit een extern perspectief - de beleidsplanning en -realisatie ervan beschouwd tegen de achtergrond van het systeem/de systemen waarin de expertisecellen waren en zijn ingebed. Dit wordt trapsgewijs aangepakt, startend vanuit het beleidskader dat ook in art. 4 van het convenant wordt geschetst, verder uitgaande van het Vlaamse W&I-systeem en de ruimere beleidsdoelstellingen van de Vlaamse overheid. In eerste instantie betreft dit uiteraard het beleid dat uitgezet is in de Beleidsplannen Wetenschapscommunicatie (2015-2020 en 2022-2030), het beleid inzake citizen science, het STEM-actieplan 2012-2020 en de STEM-agenda 2030.

Vanuit een ruimer perspectief dient in de evaluatie rekening gehouden te worden met andere actoren en ontwikkelingen tijdens de convenantperiode op vlak van aansluitende beleidsthema's zoals Open Science, Open Data, onderzoeksinfrastructuur, interdisciplinariteit, onderbouwd beleid/evidence-informed policy making, ontwikkelingen op het vlak van de hervorming van research assessment, de vermarkting van wetenschapscommunicatie, het W&I-beleid, en Vlaams beleid als geheel, zoals vervat in Visie 2050 en Vizier 2030 en ander beleidsniveaus, van lokaal tot internationaal, zoals EU-doelstellingen en SDG's, bij uitbreiding, en voor zover relevant.

Via deze externe blik is het de bedoeling dat in de evaluatie wordt nagegaan in welke mate de strategische doelstellingen – in de beschouwde periode – aansloten bij en bijgedragen hebben tot de beleidsdoel-

stellingen, op de verschillende niveaus en in relatie tot andere actoren (quadruple helix) of activiteiten/maatregelen binnen dit systeem/deze systemen.

Dit evaluatielukkig moet ook aangeven en beoordelen wat de meerwaarde is van de expertiscellen wetenschapscommunicatie voor het beleid en voor de systemen waarin ze zijn ingebed en deel van uitmaken. Voor deze analyse wordt dan ook rekening gehouden met samenwerkings- en netwerkinitiatieven en -activiteiten. Ook dit dient vanuit verschillende dimensies bekeken te worden, van samenwerking op lokaal vlak over regionaal en nationaal, tot Europees en internationaal niveau.

Voor wat de aansluitende beleidsthema's en de positionering ten opzichte van relevante actoren en stakeholders betreft, worden volgende mogelijks relevante punten aangereikt:

- Hoe positioneren de expertiscellen zich op het vlak van kennisontwikkeling over wetenschapscommunicatie t.o.v. andere actoren die hierrond (willen of geacht worden te) werken, zoals Scivil³⁷ dat zich verder wil versterken als een kenniscentrum rond citizen science of EOS Wetenschap dat aangeeft een initiërende of ondersteunende functie te willen opnemen voor de realisatie van een kenniscentrum over wetenschapscommunicatie?
- Hoe positioneren de expertiscellen zich ten opzichte van andere actoren in het wetenschapscommunicatie- en STEM-beleid en in het bijzonder met een gelijkaardige doelgroep van leerkrachten, de schoolgaande jeugd, onderzoekers en het ruime publiek? Dit betreft zowel actoren die direct gelinkt zijn aan het wetenschapscommunicatiebeleid zoals de structurele partners (RVO-Society, F.T.I vzw, etc.) als andere actoren. Art. 2/2 van het W&I-decreet bepaalt immers dat alle instellingen vermeld in het decreet zich inschrijven in het beleidsplan wetenschapscommunicatie. Een specifiek element dat meegenomen dient te worden is de positionering van de expertiscellen ten opzichte van de strategische onderzoekscentra en de onderzoekers van de associatie die binnen een SOC actief zijn.
- Hoe ervaren de expertiscellen de vermarkting³⁸ van wetenschapscommunicatie en hoe positioneren ze zich er tegenover? Met de vermarkting van wetenschapscommunicatie wordt onder meer bedoeld dat events rond wetenschapscommunicatie vanuit een meer commercieel oogpunt worden opgezet of dat ook commerciële spelers diensten en producten aanbieden op het vlak van wetenschapscommunicatie en STEM, zoals het aanbieden van advies, coaching en vorming aan onderzoekers in hun (wetenschaps)communicatie naar de burger, bedrijven, de overheid of de maatschappij. Hoe verhoudt dit zich ten opzichte van de doelstellingen die voor de expertiscellen zijn uitgezet?
- Zoals vermeld onder rubriek 3.3 inzake de beleidsprioriteiten 2019-2024 worden kennisinstellingen en ondernemingen, die met steun van de Vlaamse overheid onderzoeks- en innovatieprojecten hebben uitgevoerd, gestimuleerd om de resultaten en de toepassingen ervan te tonen aan het grote publiek en de verplichting tot populariserende wetenschapscommunicatie op het niveau van de burger wordt geïntegreerd in de steuntoekenningen voor wetenschappelijk onderzoek. Tevens verwacht de Vlaamse Regering dat het programma Omkadering Jonge Onderzoekers (OJO) jonge onderzoekers ook ondersteunt in hun communicatievaardigheden naar de burger en dat ook het FWO met verschillende initiatieven hieraan bijdraagt. Hoe verhouden de activiteiten, de doelstellingen en de positionering van de expertiscellen zich hiertegenover?
- Wetenschapscommunicatie en citizen science hebben een vanzelfsprekende band met evidence-informed policy making³⁹ of onderbouwd beleid en in het bijzonder wanneer hieraan een

³⁷ <https://www.scivil.be/>

³⁸ Het punt van de vermarkting van wetenschapscommunicatie kwam ook aan bod in de systeemanalyse die aansloot op de evaluaties van RVO-Society en de Vlaamse Volkssterrenwachten.

³⁹ Deze link wordt ook gelegd in art. 5 §1 van het convenant met de expertiscellen.

aspect van burgerparticipatie gekoppeld is. Op welke manier gaan de expertisecellen om met deze verwevenheid en positioneren ze zich ten opzichte (activiteiten en actoren op vlak) van onderbouwd beleid? Een actor die zich bv. ook op het snijvlak van evidence-informed policy making en wetenschapscommunicatie, met inbegrip van citizen science bevindt, is de KVAB.

- Op Europees niveau wordt (verder) werk gemaakt van een hervorming van de evaluatie en beoordeling van wetenschappelijk onderzoek (reform of research assessment). Hierbij wordt vooropgesteld dat inspanningen en resultaten van onderzoekers op vlak o.m. wetenschapscommunicatie en citizen science, maar ook op vlak van bv. Interdisciplinariteit, Open Science, evidence-informed policy making, enz. meer waardering moeten krijgen in de evaluatie en beoordeling van wetenschappelijk onderzoek en van onderzoekers. Welke rol spelen de expertisecellen wetenschapscommunicatie hierin, bv. binnen de associaties of ten opzichte van andere initiatieven rond dit thema?

Binnen dit evaluatielukkig dient ook ingegaan te worden op de opmerkingen die de Inspectie van Financiën formuleerde tijdens de goedkeuringsprocedure van het convenant (zie ook rubriek 4.2. Dit betreft o.m. het gegeven of de expertisecellen al dan niet aanbods- of vraaggedreven werken en in welke mate de expertisecellen rekening hielden met de vraag in de bisnota van de Vlaamse Regering om te anticiperen op de mogelijkheid dat er na deze periode eventueel overgeschakeld wordt naar een meer projectmatige ondersteuning van hun wetenschapscommunicatie-activiteiten.

6.1.2 Evaluatie van de werking en governance

Dit evaluatielukkig focust op de werking, aansturing en governance van de expertisecellen wetenschapscommunicatie, individueel en collectief, tijdens de voorbije periode en uiteraard in het licht van de strategische beleidsplanning en in functie van de verwachte prestaties en impact. Binnen dit evaluatielukkig wordt ook de nodige aandacht besteed aan de in het convenant opgenomen bepalingen inzake de werking en governance van de expertisecellen.

Dit evaluatielukkig omvat tevens een financiële analyse. Deze analyse gebeurt op een hoger geaggregeerd, beschouwend niveau (en is dus niet bedoeld als audit) en overstijgt het niveau van het nazicht van de jaarlijkse financiële rapportering. De financiële analyse is erop gericht in grote lijnen conclusies te trekken over de aanwending van de (overheids)middelen door de expertisecellen en de resultaten en de meerwaarde die hieruit voortvloeien. Binnen dit aspect van de evaluatie wordt ook rekening gehouden met de in het convenant voorziene bepalingen over de aanwending van de subsidie en eventuele buiten het convenant verworven middelen. Dit evaluatielukkig biedt minstens een inzicht in de overheidsfinanciering van de expertisecellen, zowel collectief als individueel, vanuit een tijdsperspectief dat ruimer kijkt dan de huidige convenantsperiode (idealiter sinds de start van de vorige convenantsperiode in 2013), rekening houdend met besparingen, indexeringen, de al dan niet behaalde KPI's, externe middelen, etc. In deze financiële analyse wordt tevens per associatie en collectief een analyse gemaakt van hoe de middelen voor de expertisecellen zich verhouden tot andere middelen voor de ondersteuning van wetenschapscommunicatie of het onderzoeksbeleid in het algemeen, zoals bv. het programma Omkadering Jonge Onderzoekers (OJO), of middelen in het kader van initiatieven die VLAIO ontwikkelt in het kader van het STEM-actieplan, of tot de eigen middelen die de associaties investeren in wetenschapscommunicatie.

Dit financiële evaluatielukkig richt zich niet enkel op de expertisecellen maar ook op het overheidsbeleid ter zake. Hierbij wordt onder meer ingegaan op de verdeelsleutel, de berekeningsmethode, mogelijke gevolgen van wijzigingen in de onderliggende verdeelsleutels, etc.

Zoals eerder aangestipt, worden de expertisecellen binnen deze evaluatie ook collectief bekeken. Op het vlak van werking wordt dan o.a. de samenwerking tussen de expertisecellen in beschouwing genomen en dit onder meer via de werking van de gemengde VLIR-VLHORA-werkgroep wetenschapscommunicatie, maar ook meer operationeel.

Binnen dit evaluatieluik in het bijzonder wordt nagegaan hoe werd omgesprongen met de aanbevelingen en conclusies uit de vorige evaluatie (en systeemevaluaties)⁴⁰ en tot welke ontwikkelingen dit leidde op het vlak van o.a. de aansturing, het personeelsbeleid, financieel beleid en communicatiebeleid, uiteraard eveneens binnen een wijzigende (beleids)context.

6.1.3 Evaluatie van de prestaties en Impact

In dit luik wordt een analyse en beoordeling verwacht van de prestaties/resultaten en de impact die de expertisecellen hebben gerealiseerd (of nog zullen realiseren) in de periode 2017/2018 tot 2023 en verder terugblikkend indien relevant. De analyse en beoordeling dient in te gaan op de resultaten die de expertisecellen hebben behaald, en in het bijzonder prestaties en impact die gerealiseerd werd in het kader van de strategische en operationele doelstellingen van het convenant. De realisatie van de KPI's en de in het convenant vermelden engagementen, bieden voor de evaluatie een startpunt voor dit evaluatieluik. Deze KPI's zijn op zich echter onvoldoende om bv. een kwalitatief beeld te krijgen van de verwezenlijkingen en de impact van de expertisecellen, individueel en collectief. Het is dan ook de bedoeling om een beeld te vormen van de resultaten en impact van de expertisecellen, individueel en collectief, op basis van meer en andere gegevens zoals bv. de mate waarin de (ruime) doelgroep⁴¹ bereikt werd, welke opportuniteiten gecreëerd werden, de mate van tevredenheid van de betrokken organisaties en stakeholders, etc.

Specifiek is het de bedoeling dat de resultaten en impact van de expertisecellen worden geanalyseerd en beoordeeld en dit zowel wetenschappelijk, maatschappelijk, economisch, beleidsmatig en internationaal (indien relevant) en dit bekeken over de periode 2017/2018-2022 en verder terugblikkend indien relevant. Dit betreft zowel rechtstreekse (en onmiddellijke) impact zoals de effecten die opgetreden zijn bij de doelgroepen na deelname aan een activiteit, als de meer onrechtstreekse impact (en op langere termijn) zoals de bijdragen die de expertisecellen aan de realisatie van de beleidsdoelstellingen (o.a. W&I, wetenschapscommunicatie, STEM), maar ook de effecten die (op langere termijn) gegenereerd worden bij andere actoren, stakeholders en doelgroepen

In het kader van het analyseren van de impact van de expertisecellen – of ook binnen de andere luiken van de evaluatie – lijkt het ten eerste aangewezen om de informatie en data volgend uit de Wetenschapsbarometer⁴² en uit de onderzoekersbevraging 2022 hiervoor in te zetten.

6.2 Ex-anteluik

Zoals reeds is aangehaald onder uitgangspunten voor de evaluatie (rubriek 4.1), is het de bedoeling dat dit toekomstgericht evaluatieluik minstens een even belangrijk deel van de evaluatie vormt als het ex-postluik. De evaluatieresultaten dienen immers maximaal relevant te zijn voor de beleidsvoorbereiding, de onderbouwing en verantwoording van de verdere beleidsvoering en als leeraspect voor zowel de expertisecellen, de Vlaamse overheid als betrokken actoren.

Naast het trekken van lessen uit het de huidige convenantsperiode en deze te vertalen als leerpunten voor de toekomst wordt binnen het ex-anteluik van evaluatie ook de toekomstvisie van de expertisecellen beoordeeld. Hiertoe is in de op te stellen zelfevaluatie een ex-anteluik voorzien die onder meer eventueel een ontwerp van beleidsplan voor de komende vijfjarige periode (2024-2028) kan omvatten.

Ook het ex-anteluik van de evaluatie dient stil te staan bij de opmerkingen die de Inspectie van Financiën maakte bij de goedkeuringsprocedure van het convenant. Hierbij dient onder meer in gegaan te worden op de opmerking dat de expertisecellen te zeer aanbodgericht werken en hoe dit in de toekomst eventueel

⁴⁰ Zie onder meer de punten die in rubriek 3.2.1 ter illustratie werden vermeld.

⁴¹ Zoals via het opzetten en onderhouden van de LinkedIn-groep over wetenschapscommunicatie

⁴² <https://www.ewi-vlaanderen.be/wetenschapsbarometer>

anders kan lopen en wat op dit vlak door de overheid wordt verwacht. Daarnaast is het aangewezen dat binnen het ex-anteluid een aantal toekomstscenario's worden uitgezet en geanalyseerd m.b.t. de voortzetting van de samenwerking met en financiering van de expertisecellen volgens verschillende modellen en hoe deze invulling geven aan de doelstellingen van het beleid inzake wetenschapscommunicatie en STEM. Deze scenario's omvatten minstens een voortzetting van het huidige beleid, een volledige overschakeling naar projectmatige subsidiëring, een volledige stopzetting van de overheidsfinanciering voor de expertisecellen, de verschuiving van de financiering van de expertisecellen naar een ander (onderzoeks)financieringskanaal. Hierbij wordt ook rekening gehouden met wat de mogelijke gevolgen zijn van een overschakeling naar een andere financieringswijze.

Ook het ex-anteluid van de evaluatie dient zowel benaderd te worden vanuit het perspectief van de individuele expertisecellen op zich (bv. ook op het vlak van organisatieaspecten als duurzaamheid, wendbaarheid en veerkracht), als collectief (in onderlinge samenwerking) en binnen de (ruimere) beleidscontext. In eerste instantie betreft deze beleidscontext het beleid inzake wetenschapscommunicatie, citizen science en STEM, maar ook verwante beleidsthema's die reeds onder rubriek 6.1.1 werden vermeld, dienen aan bod te komen. Dit evaluatieluid richt zich in elk geval op de voorgestelde strategie, de hieraan verbonden doelstellingen, ambities en prestaties/resultaten en op de te realiseren impact. Specifiek voor wat de maatschappelijke impact betreft, wordt verwacht dat er strategieën worden ontwikkeld en voorgesteld gericht op het realiseren van dergelijke impact ("paden naar maatschappelijke impact"). Hierbij wordt ook in rekening gebracht dat de expertisecellen binnen hun respectievelijke associatie zijn ingebed. Daarom moet ook in het ex-anteluid de interactie, samenwerking binnen de associatie aan bod komen.

Binnen het ex-anteluid mag ook de systeemblik niet ontbreken. Hierbij is het de bedoeling om vanuit het perspectief van de beleidsdoelstellingenkaders te kijken naar de systemen waarbinnen de expertisecellen zich individueel en collectief, samen met andere actoren (quadruple helix) positioneren. Deze blik dient onder meer naast de hierboven reeds genoemde beleidsthema's, ook beleidskaders van de andere beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid zoals Onderwijs en Vorming, Werk en Sociale Economie, het Vlaams beleid als geheel en zoals vervat in Visie 2050, Vizier 2030 en andere beleidsniveaus, alsook lokale tot internationale beleidskaders zoals de EU-doelstellingen en SDG's, te omvatten.

De evaluatie omvat tevens SWOT-analyse die uiteraard gebaseerd is op vaststellingen over de voorbije periode en actuele situatie en hoe de sterke en zwakke punten en opportuniteiten en uitdagingen evolueerden ten opzichte van de vorige evaluatie (ex post). De SWOT-analyse dient zich echter vooral te richten op de toekomst (ex ante). Hierbij wordt aangegeven hoe de zwakke/sterke punten kunnen worden weggewerkt/benut en hoe de geïdentificeerde opportuniteiten en uitdagingen maximaal kunnen worden benut/aangegaan. Indien de expertisecellen in het kader van de zelfevaluatie een eigen SWOT-analyse opstellen, wordt deze hierbij uiteraard ook in beschouwing genomen.

Voor de toekomstige opvolging van de expertisecellen is het zeker aangewezen dat de KPI's die nu in het convenant vermeld zijn, geëvalueerd worden. De KPI's dienen sowieso geëvalueerd te worden op het vlak van o.a. hun relevantie, bruikbaarheid en mogelijkheden tot het vereenvoudigen van de rapportering en het verlagen van de rapporteringslasten voor de expertisecellen. Daarnaast dient uiteraard nagegaan te worden of deze KPI's nog steeds overeenstemmen met evoluties in het beleid, bv. de ondertussen goedgekeurde STEM-agenda 2030 en het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2022-2030.

6.3 Conclusies en aanbevelingen

Hierbij worden de evaluatieconclusies uit de verschillende luiken samengebracht en aangewend om tot een rapport te komen met aanbevelingen voor een eventuele nieuwe, geoptimaliseerde samenwerking met de expertisecellen. De eindrapportering omvat minstens een beschrijving van de beleidscontext, geeft een toelichting over de evaluatiecontext en -aanpak, een overzicht van de ingezette methodes en middelen, de

uitgevoerde analyses en de eraan verbonden beoordelingen en een overzicht van conclusies en aanbevelingen (waaronder concrete aanbevelingen voor kwantitatieve en kwalitatieve KPI's, aanbevelingen op korte en lange termijn en specifiek voor de expertisecellen en de Vlaamse overheid (cf. mogelijke toekomstscenario's)).

De eindrapportering geeft ook verantwoording voor het tot nu toe gevoerde beleid en onderbouwing voor het te voeren beleid. Zoals ook opgenomen in de regelgeving is het de bedoeling dat de resultaten van de evaluatie onder meer gebruikt worden bij de onderhandelingen over een eventueel nieuw convenant. Zowel de evaluatie als geheel, als de conclusies en aanbevelingen dienen zich dus zowel op de expertisecellen, als geheel en collectief⁴³, als op de Vlaamse overheid te richten.

⁴³ In de eindrapportering kan zich dit ofwel vertalen in aparte deelrapporten per expertisecel of specifieke accenten in een globale eindrapportering.

7 Evaluatieonderdelen, -methodologie en procedure

7.1 Onderdelen van de evaluatie en methodologie

De evaluatie dient te bestaan uit een ex-postluik en een ex-anteluik en een goed evenwicht tussen beide luiken is essentieel bij de uitvoering ervan. Wat inhoudelijk in beide luiken aan bod moet komen, wordt toegelicht in hoofdstuk 6).

De methodologieën die bij de uitvoering van de evaluatie minstens aan bod moeten komen, zijn:

1. Documentenstudie.
2. Interviews – consultatie van betrokken stakeholders (expertiscellen, Vlaamse overheid, doelgroepen, partners, etc.).
3. Toekomstgerichte methodologieën ter ondersteuning van het ex-anteluik van de evaluatie.
4. Een systeembenadering van de omgeving en de beleidskaders waarin de expertiscellen en de andere wetenschapscommunicatie- en STEM-actoren zich bevinden.

De werkzaamheden in het kader van deze evaluatie moeten leiden tot een globale eindrapportering waarvan de inhoud in grote lijnen wordt omschreven in rubriek 6.3.

7.2 Procedure

7.2.1 Bronnen

De volgende bronnen worden voor de evaluatie reeds als relevant beschouwd: het convenant 2019-2023, de regelgeving zoals onder meer vervat in het W&I-decreet, beleidsnota's en beleidsbrieven (art. 4 van het convenant), beleids- en begrotingstoelichtingen (BBT), rapporten in het kader van de Vlaamse Brede heroverweging, ministeriële subsidiebesluiten, het evaluatierapport van de voorgaande evaluatie, relevante systeemevaluaties (bv. in het kader van wetenschapscommunicatie), de jaarverslagen⁴⁴ en andere rapporteringsdocumenten en de zelfevaluaties die door de expertiscellen worden opgesteld (zie ook 5.4). Zoals eerder aangehaald worden de Wetenschapsbarometer en de onderzoekersbevraging als relevant beschouwd voor deze evaluatie. Uiteraard is deze opsomming niet limitatief.

Wat de onderzoekersbevraging 2022 betreft: het Departement EWI liet in de periode juni-juli 2022 een bevraging uitvoeren bij (voormalige) onderzoekers werkzaam in Vlaanderen en/of Brussel⁴⁵ die onder meer betrekking had op onderzoeksfinanciering en op de onderzoekscarrière. Deze bevraging valt enerzijds te beschouwen als een "systeembevraging" en is vanuit dat oogpunt vergelijkbaar met de onderzoekersbevraging die het departement in 2018 heeft georganiseerd in het kader van de systeemevaluatie onderzoeksfinanciering die toen heeft plaatsgevonden⁴⁶. Anderzijds is de inhoud van de onderzoekersbevraging 2022 – en dit omwille van de evolutie in de beleidscontext sinds 2018 – anders dan de eerder bevraging en verder is de onderzoekersbevraging 2022⁴⁷ ook opgezet ter ondersteuning van een aantal evaluaties die in 2023 moeten plaatsvinden. De resultaten van de onderzoekersbevraging 2022 kunnen worden verdiept via het opzetten van focusgroepen en kunnen ook worden aangewend bij de

⁴⁴ Zoals omschreven in art. 18 en 19 van het convenant.

⁴⁵ En dit bij organisaties die onderzoeksfinanciering vanuit Vlaanderen (hebben) ontvangen.

⁴⁶ Deze bevraging was gekoppeld aan de tevredenheidsbevraging die in 2018 heeft plaatsgevonden naar aanleiding van de evaluatie 2018 van het FWO en was gericht naar alle onderzoekers die in de periode 2012-2017 een aanvraag voor financiering bij het FWO hadden ingediend.

⁴⁷ Deze bevraging werd aangeboden via een open link die via diverse actoren/partners in het W&I-landschap werd verspreid naar de onderzoekers werkzaam in hun organisatie/instelling. Respondenten konden ook meegeven of ze bereid zijn deel te nemen aan een focusgroep ter verdieping van de enquêteresultaten.

exploratie van de systeemdimensie van onder meer de evaluatie van het wetenschapscommunicatiebeleid. De bevraging bevatte immers een aantal vragen over dit onderwerp.

7.2.2 Evaluator

Voor de uitvoering van deze evaluatie zal een beroep gedaan worden op een externe consultant. De consultant zal worden aangesteld via de aanbesteding van een overheidsopdracht voor de uitvoering van bovenvermelde evaluatie. De consultant zal de expertiscellen beoordelen conform de evaluatieluiken hoger gedefinieerd en rekening houden met de doelstellingen, de verwachte resultaten van de evaluatie en de onderscheiden evaluatiedimensies.

Van de consultant wordt verwacht dat hij bij de uitvoering van zijn opdracht de onderscheiden evaluatieluiken vertaalt in een set van samenhangende en relevante evaluatievragen en in zijn werkplan voor uitvoering methodologieën aanwendt die tegemoetkomen aan de doelstellingen van de evaluatie en leiden tot de beoogde resultaten ervan en dit rekening houdend met de onderscheiden evaluatiedimensies. Verder zal de consultant bij de uitvoering van de evaluatieopdracht een beroep moeten doen op verschillende vormen van expertise en diverse stakeholders moeten raadplegen om de opdracht tot een goed einde te kunnen brengen.

De consultant moet alle onderdelen van de evaluatie op zich nemen en minstens de bronnen aanwenden die ter beschikking staan van deze evaluatie.

7.2.3 Verloop

De evaluatie wordt begeleid door een stuurgroep waarin vertegenwoordigers van het departement (afdeling Strategie en Coördinatie en afdeling Onderzoek) zijn opgenomen. Verder wordt een vertegenwoordiger van de bevoegde minister in de hoedanigheid van waarnemer opgenomen in de stuurgroep. De externe consultant wordt uitgenodigd deel te nemen aan de stuurgroep maar maakt er geen deel van uit.

De stuurgroep is het orgaan dat bevoegd is voor toezicht op en de begeleiding van het evaluatieproces. Dit betekent dat de stuurgroep waakt over het correcte verloop van het evaluatieproces en dit zo nodig kan bijsturen. De stuurgroep valideert tevens interviewlijsten, tussentijdse resultaten, rapporten en andere stukken, voorstellen en/of andere op te leveren resultaten. De stuurgroep bewaakt voorts de kwaliteit van het geleverde werk en daarom vindt de rapportering over de evaluatie plaats aan de leden van de stuurgroep.

Tevens ziet de stuurgroep erop toe dat de externe consultant de evaluatieopdracht uitvoert in overeenstemming met de bepalingen van het opdrachtbestek en dat de werkzaamheden resulteren in een eindrapport met concrete aanbevelingen die inpasbaar zijn in de regelgeving.

De werking van de stuurgroep is neergelegd in een huishoudelijk reglement.

Op de eerste stuurgroepvergadering wordt ook het evaluatievoorwerp uitgenodigd zodat betrokkenen kennis kunnen maken met de aanpak die de externe consultant voor de uitvoering van de evaluatieopdracht voorstelt en ook om een aantal afspraken te kunnen maken.

Vooraleer de stuurgroep de eindrapportering finaal valideert, krijgt het evaluatievoorwerp de mogelijkheid om het ontwerp van eindrapport na te lezen met het oog op de verbetering van materiële fouten. Vastgestelde materiële fouten moeten altijd verbeterd worden en conclusies of aanbevelingen die erop gebaseerd waren, moeten overeenkomstig aangepast worden. Voor het nazicht met het oog op de verbetering van materiële fouten krijgt het evaluatievoorwerp een week tijd en de verwachte periode waarin dit nazicht moet gebeuren, wordt ruim op voorhand aan het evaluatievoorwerp meegedeeld, zodat deze werkzaamheden opgenomen kunnen worden in de eigen planning.

Voor de dagelijkse opvolging van de evaluatiewerkzaamheden is een operationele werkgroep ingesteld. Deze bestaat uit de dossierbehandelaar voor de evaluatie (en zijn/haar back-up) die behoren tot de evaluatiecel en uit de inhoudelijke dossierbehandelaars voor de expertisecellen wetenschapscommunicatie.

Het (enige) aanspreekpunt (SPOC) voor alle betrokkenen bij de evaluatie is eerder vermelde dossierbehandelaar voor de evaluatie.

7.2.4 Nazorg

In het kader van de kwaliteitsbewaking en dit zowel wat betreft de dienstverlening van de evaluatiecel aan de beleidsvoorbereidende entiteiten en aan het voorwerp van evaluatie, is het de bedoeling om systematisch na afloop van een evaluatie een kwaliteitscontrole van het proces te maken. Hiervoor zal de evaluatiecel de betrokken partijen waaronder het voorwerp van de evaluatie uitnodigen voor een nazorggesprek. Dit gesprek staat geheel los van de inhoudelijke uitkomst van de evaluatie, het gaat hier louter over het procesmatige aspect van de evaluatie. Uiteraard staat het de geëvalueerde(n) vrij ook hun mening te geven omtrent het inhoudelijke aspect maar dit is hier niet het kader voor.

7.3 Planning

De indicatieve planning voor de verdere voorbereiding en uitvoering van de evaluatie:

1. Intern gevalideerd ontwerp van plan van aanpak (PVA), midden september 2022
2. Afstemmen plan van aanpak met de expertisecellen, eind september 2022
3. Aanbesteding evaluatieopdracht, midden oktober 2022
4. Gunning evaluatieopdracht, december 2022
5. Start evaluatie, eerste stuurgroepvergadering, midden december 2022
6. Aanleveren van de zelfevaluatie door de expertisecellen, eind januari 2023
7. Ontwerpversie tussentijds rapport voor stuurgroep, begin maart 2023
8. Tweede stuurgroepvergadering, maart 2023
9. Ontwerp van eindrapport, midden april 2023
10. Derde stuurgroepvergadering, eind april 2023
11. Nazicht van het ontwerp van eindrapport op materiële fouten, midden mei 2023
12. Finale versie eindrapport, eind mei 2023
13. Mededeling van de resultaten aan de directe betrokkenen (conform de communicatiestrategie, zie ook hoofdstuk 10 van dit plan van aanpak) betreffende (de resultaten van) beleidsevaluaties), juni 2023
14. Nazorggesprek over het verloop van de evaluatie, september 2023

8 Informeren van en afstemming met het evaluatievoorwerp

Op 13 juli 2022 werd een – online – overleg georganiseerd tussen vertegenwoordigers van het departement (evaluatiecel) en vertegenwoordigers van de expertisecellen. Hierbij werden zowel de evaluatiepraktijk van het departement als de grote lijnen van de evaluatie-aanpak toegelicht. Onder meer op basis van de dialoog tijdens dit overleg werd dit plan van aanpak verder uitgewerkt.

Na validering binnen het departement werd dit concrete plan van aanpak en de richtlijn/leidraad voor het opstellen van de zelfevaluatie (bijlage 1) op 21 september 2022 (online) aan de expertisecellen toegelicht⁴⁸. Hierbij werden de vertegenwoordigers van de expertisecellen wetenschapscommunicatie ook om feedback gevraagd m.b.t. de voorgestelde timing en de verwachte op te leveren resultaten van de evaluatie.

Het onderhavig plan van aanpak werd na deze toelichting aangevuld op basis van de gemaakte afspraken.

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de feedback op het plan van aanpak en van de gemaakte afspraken:

1. Qua timing van de interviews die in het kader van deze evaluatie afgenomen zullen worden, is de inschatting dat deze eventueel al beperkt in de loop van januari 2023 zullen plaatsvinden, maar voornamelijk in februari en eventueel nog begin maart 2023. Naar aanleiding van de bespreking van het tussentijds rapport door de stuurgroep kan ook nog beslist worden dat er bijkomende interviews uitgevoerd moeten worden.
2. Omtrent de zelfevaluatie wordt aangegeven dat hierbij evenzeer het principe geldt om de evaluaties sterker te laten bijdragen aan de beleidsvoorbereiding door de focus vooral te leggen op het ex-anteperspectief ten opzichte van het ex-postperspectief (zie ook rubriek 4.1).
3. Inzake het aspect van de systeemevaluatie binnen de zelfevaluatie wordt aangegeven dat de in het plan van aanpak vermelde mogelijks relevante beleidsthema's indicatief zijn en dat deze niet als een exhaustieve lijst besproken moeten worden. Het staat de expertisecellen (individueel of collectief) vrij de thema's te kiezen waarop ze ingaan. Het staat de expertisecellen ook vrij of ze de systeemblik geheel of gedeeltelijk, individueel of gezamenlijk aanpakken. Het is niet de bedoeling dat de expertisecellen zelf volledige systeemanalyses maken van de relevante beleidsthema's maar aangeven hoe ze zichzelf (plannen te) positioneren ten opzichte van andere actoren, betrokkenen en doelgroepen. Hiervoor worden enerzijds in het plan van aanpak suggesties aangestipt. Anderzijds kan hiervoor ook gebruikt gemaakt worden van eerdere (systeem)evaluaties⁴⁹ en het Beleidsplan Wetenschapscommunicatie (zie rubriek 1.2.2) dat o.m. ook een overzicht bevat van de structurele partners in het wetenschapscommunicatiebeleid.

⁴⁸ Dit ontwerp werd d.d. 15 september 2022 overgemaakt aan de vertegenwoordigers van de expertisecellen met het oog op de voorbereiding van het overleg.

⁴⁹ Zie o.a. <https://www.ewi-vlaanderen.be/onze-opdracht/strategisch-beleid/beleidsevaluaties/afgeronde-beleids-evaluaties/beleidsevaluaties-1> en <https://www.ewi-vlaanderen.be/onze-opdracht/strategisch-beleid/beleids-evaluaties/afgeronde-beleidsevaluaties/beleidsevaluaties-2018>

9 Elementen m.b.t. de inzet van een externe consultant

9.1 Algemeen

Zoals aangegeven in de voorgaande rubrieken van dit plan van aanpak (o.a. rubriek 7.2.2) wordt voor de uitvoering van de evaluatie een beroep gedaan op een externe consultant.

De consultant zal worden aangesteld via een aanbestedingsprocedure. Het is de bedoeling betreffende procedure in oktober 2022 op te starten. De evaluatiecel van de afdeling Strategie en Coördinatie (ASC) van het Departement EWI staat in voor het geheel van (de afhandeling van) de aanbestedingsprocedure van de opdracht van de consultant. Dit omvat zowel het voortraject, de eigenlijke aanbestedingsprocedure als de opvolging van de uitvoering van de opdracht.

9.2 Beschikbaarheid van documenten

Volgende informatie zal ter beschikking worden gesteld aan de consultant(s), hetzij als bijlage bij het opdrachtbestek, hetzij op de relevante website, hetzij elektronisch op te vragen bij het departement:

1. Publieke documenten, of ter beschikking voor het opstellen van de offerte
 - a) het convenant 2019-2023 met de expertisecellen;
 - b) het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid en de wijzigingen aan betreffend decreet⁵⁰;
 - c) regeerakkoorden, beleidsnota's en beleidsbrieven, beleids- en begrotingstoelichtingen⁵¹;
 - d) de beleidsplannen inzake wetenschapscommunicatie en STEM;
 - e) informatie over de expertisecellen wetenschapscommunicatie op de websites van de associaties;
 - f) diverse adviezen (VARIO, SERV of andere, cf. websites adviesorganen);
 - g) vorige evaluaties van de expertisecellen of andere relevante evaluatierapporten⁵²;
 - h) rapporten i het kader van de Vlaams Brede Heroverweging;
 - i) Visie 2050 en Vizier 2030.

2. Ter beschikking vanaf de plaatsing van de opdracht
 - a) De zelfevaluatie inclusief een toekomstvisie en eventuele beleidsplannen 2019-2023 van de expertisecellen;
 - b) ministeriële subsidiebesluiten;
 - c) de jaarlijkse rapportering van de expertisecellen aan het Departement EWI;
 - d) relevante beslissingen van en nota's/mededelingen aan de Vlaamse Regering.

⁵⁰ Via Vlaamse Codex: <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1018085¶m=inhoud>

⁵¹ Via <https://www.vlaanderen.be/publicaties> of <http://www.vlaamsparlement.be>

⁵² Via <https://www.ewi-vlaanderen.be/onze-opdracht/strategisch-beleid/beleidsevaluaties>

10 Communicatiebeleid

Zoals vastgelegd in de communicatiestrategie voor beleidsevaluaties⁵³ van het Departement EWI, wordt een evaluatierapport pas publiek vanaf het moment dat het beslissingsproces over de toekomst van het evaluatievoorwerp is afgerond.

Tijdens de periode daarvoor is de eindrapportering vertrouwelijk en wordt het enkel ter beschikking gesteld aan de direct betrokken partijen, nl. de bevoegde minister, de leden van de stuurgroep die de evaluatie heeft begeleid en (vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp.

Het evaluatievoorwerp kan na de afronding van de evaluatieprocedure een beroep doen op de externe consultant om de evaluatie aan (vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp toe te lichten, conform de hierboven omschreven communicatiestrategie. Hiervoor wordt een optie voorzien bij de aanbesteding voor deze evaluatieopdracht.

⁵³ Zie <https://www.ewi-vlaanderen.be/wat-doet-ewi/strategisch-beleid/beleidsevaluaties/wat-beleidsevaluatie>

Bijlage 1 Richtlijnen/leidraad voor de zelfevaluatie

1. Inleiding

De evaluatiepraktijk die het Departement EWI hanteert, voorziet standaard in het opstellen van een zelfevaluatie door “het voorwerp van de evaluatie”. De zelfevaluatie bestaat zowel uit een terugblik (ex-postluik van de zelfevaluatie) als een vooruitblik (ex-anteluik van de zelfevaluatie).

Omdat de expertisecellen wetenschapscommunicatie, jaarlijks omstandig rapporteren, is het de bedoeling om de zelfevaluatie op een zo hoog mogelijk aggregatieniveau te houden. Bij het opstellen van de gevraagde zelfevaluatie, kan - waar mogelijk en nuttig - altijd verwezen worden naar al bestaande documenten of beschikbare gegevens (uit jaarverslagen, op de website, het digitaal portfolio, andere rapportering, etc.). Het is niet de bedoeling dergelijke informatie te reproduceren.

De bedoeling van deze zelfevaluatie is om de expertisecellen toe te laten een ex-postreflectie t.a.v. de afgelopen periode (vanaf 2017⁵⁴ t.e.m. 2023, dit laatste voor zover informatie over 2023 (al) beschikbaar zal zijn) op te stellen en op basis hiervan ook een aantal krachtlijnen uit te zetten voor de toekomst (een vooruitblik op de periode vanaf 2024 tot 2028 of zelfs verder), wat in de praktijk neerkomt op een ontwerp van beleidsplan voor een volgende convenantsperiode.

De eigenlijke evaluatie 2023 van de expertisecellen die in het plan van aanpak ter zake wordt uiteengezet, wordt opgezet vanuit twee perspectieven (met name ex post en ex ante) en vanuit verschillende dimensies, zoals verduidelijkt in de inleidende alinea van sectie 4.1 van het plan van aanpak.

De evaluatie van de expertisecellen wetenschapscommunicatie zoals vooropgesteld in het plan van aanpak omvat zowel een beoordeling van de expertisecellen zelf als van hun activiteiten. Bij de ex-postbeoordeling van de expertisecellen ligt de nadruk op de strategie (planning en realisatie), werking en governance, en organisatorische aspecten, terwijl bij de beoordeling van de activiteiten de nadruk eerder zal liggen op de behaalde resultaten, impact, kwaliteit van het geleverde werk, interactie met stakeholders/doelgroepen/klanten/andere actoren (binnen het quadruple helix), etc. Een belangrijk deel van de evaluatie is gericht op de toekomst en omvat onder meer een analyse en beoordeling van de toekomstvisie en eventuele -plannen van de expertisecellen in relatie tot de toekomstplannen van de beleidsmakers en dit op verschillende beleidsniveaus (cf. systeemblik). Er wordt verwacht dat de expertisecellen, individueel en collectief, in het ex-anteluik van hun zelfevaluatie rekening houden met de doelstellingenkaders op deze verschillende beleidsniveaus en aantonen hoe zijn toekomstplannen erop inspelen en ertoe bijdragen.

Om de zelfevaluatie op te stellen, **kunnen de expertisecellen** uitgaan van onderstaande richtlijn/leidraad die is onderverdeeld in een aantal thema's. Deze thema's worden (soms) aangevuld met een aantal vragen die illustratief zijn ten aanzien van het thema in kwestie. Het is **niet** de bedoeling dat de opgestelde zelfevaluatie deze vragen afzonderlijk beantwoordt, maar wel om op basis van de beschreven thema's en de (eventueel) onderliggende vragen voldoende elementen aan te reiken om elk thema te onderbouwen en in te vullen.

⁵⁴ Voor zover relevant, het laatste jaar van de vorige overeenkomst kon immers niet volledig in de vorige evaluatie meegenomen worden.

2. Ex-postluik van de zelfevaluatie

2.1. Terugblik op conclusies en aanbevelingen van de vorige evaluatie

In dit deel van de zelfevaluatie wordt een reflectie verwacht op de vorige evaluatie in 2017 van de expertisecellen en uit de systeemevaluaties en wat daaruit werd geleerd, welke aanbevelingen wel of niet bruikbaar bleken, wat wel of niet geïmplementeerd werd en waarom (niet) en wat de conclusies hierover achteraf zijn. Vanzelfsprekend hoeft dit element van de zelfevaluatie niet noodzakelijk apart verwerkt te worden, maar kan het geïntegreerd worden in de bespreking van specifieke thema's.

2.2. Beleidsplanning en -realisatie/rol, positie en meerwaarde

In dit onderdeel wordt in eerste instantie een korte toelichting verwacht bij het eigen beleid (van de expertisecellen individueel en collectief) en hoe dit is/was ingebed/afgestemd op de beleidsdoelstellingen en dit zowel in de Vlaamse als de ruimere, internationale context en hoe dit beleid ten uitvoer werd gebracht.

Verder wordt een toelichting verwacht bij de manier waarop het eigen beleid al of niet werd bijgesteld in het licht van de evoluerende beleidscontext, de specifieke opdrachten/projecten waarvan sprake in het convenant/de beleidsnota en -brieven, beleids- en begrotingstoelichtingen, etc. In dit verband dient bijzondere aandacht te gaan naar de bijdragen die de expertisecellen hebben geleverd aan de realisatie van de (evoluerende) beleidsdoelstellingen (Vlaams/ruimer), maar ook naar de mate waarin en de wijze waarop de eigen beleidsdoelstellingen werden gerealiseerd of verwacht mag worden dat deze gerealiseerd zullen worden tegen eind 2023 en eventueel waarom (niet).

Dit onderdeel wordt bij voorkeur ook uitgewerkt vanuit zowel een intern als een extern perspectief en zowel op zichzelf als vanuit een systeemperspectief. Hierbij wordt in eerste instantie uitgegaan van het Vlaamse wetenschapscommunicatie-, citizen science, STEM- en daarboven het W&I-systeem, vervolgens het globale Vlaamse beleid (huidig, Visie 2050 en Visie 2030) en nog ruimer (EU, globaal) en dit specifiek voor wat betreft de daar gedefinieerde doelstellingenkaders. Dit kan ook aangevuld worden met aansluitende beleidsthema's en zoals bv. degene die aangestipt zijn als mogelijks relevant onder rubriek 6.1.1 van het plan van aanpak.

2.3. Werking, governance en aansturing

Dit onderdeel heeft in eerste instantie betrekking op de werking, governance en aansturing van de expertisecellen en dit zowel vanuit een intern als een extern perspectief. Voor de aansturing en opvolging dienen zowel de interne als de externe dimensie aan bod te komen. De interne dimensie heeft betrekking op de interne organisatie van de expertisecellen zelf, terwijl de externe dimensie zowel van toepassing kan hun op de relatie (individueel en collectief) met doelgroepen en belanghebbenden van zowel binnen als buiten de Vlaamse overheid.

In dit onderdeel is het verder de bedoeling dat de expertisecellen een eigen inschatting geven van de werking en het functioneren over de voorbije periode. Aspecten die in dit onderdeel aan bod komen, hebben vooral betrekking op de organisatie van de expertisecellen, de beleidsvoering (d.i. planning, personeelsbeleid, financieel beleid, communicatiebeleid, etc.), de realisatie van de (strategische en operationele) doelstellingen, engagementen en opdrachten, de bijdragen tot het beleid, de samenwerking met doelgroepen en belanghebbenden, de Vlaamse overheid, etc.

Specifieke aandacht dient te worden besteed aan de middelen die de expertisecellen kunnen inzetten voor de realisatie van hun doelstellingen, en dit in termen van zowel eigen middelen, middelen afkomstig van de Vlaamse overheid (basissubsidie en andere middelen) als middelen afkomstig van andere partijen.

2.4. Resultaten, prestaties en impact

Binnen dit onderdeel is het de bedoeling om dieper in te gaan op de prestaties en resultaten die de expertisecellen hebben gerealiseerd en de (wetenschappelijke, economische, maatschappelijke, beleidsmatige en indien relevant internationale) impact die werd gerealiseerd of waartoe is bijgedragen en dit minstens vanaf de start van het huidige convenant of, indien relevant, terugblikkend op een langere termijn. De belangrijkste resultaten en de impact die door de expertisecellen (individueel en collectief) in de beschouwde periode werden gerealiseerd, dienen te worden opgesomd en toegelicht. Hierbij kan ingegaan worden op kwantitatieve resultaten (bv. KPI's), maar ook en vooral op de kwalitatieve realisaties, gerealiseerde engagementen en impact. Met betrekking tot dit laatste kunnen de expertisecellen een inschatting proberen te maken van de geboden dienstverlening en ondersteuning, welke effecten (impact) de geboden dienstverlening en ondersteuning hebben gehad voor de onderscheiden en bereikte doelgroepen, welke meerwaarde de expertisecellen voor die doelgroepen hebben betekend, etc.

Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn de realisatie van maatschappelijk rendement, alsook de creatie van meerwaarde in de aanpak van beleidsmatige, zoals bv. Open Science en Open Data, onderzoeksinfrastructuur, onderbouwd beleid, etc. en maatschappelijke uitdagingen zoals bv. klimaat(transitie), (gezondheids)zorg, SDG's, etc. Specifiek kunnen de expertisecellen proberen om een inschatting te maken van hun meerwaarde voor het ecosysteem zelf, voor de actoren (quadruple helix perspectief) actief in dit systeem en ten opzichte van andere acties/maatregelen (cf. OJO). Hierbij kunnen ook de verwachte en effectieve dynamiek en samenwerking binnen dit ecosysteem aan bod komen en dit zowel intern als extern (i.e. onder meer ten aanzien van de doelgroepen en belanghebbenden, de Vlaamse overheid, etc.).

De eventuele bijdrage(n) van de expertisecellen tot de verschillende doelstellingenkaders kan (kunnen) in dit onderdeel ook aan bod komen. Hierbij wordt trapsgewijs uitgegaan van het W&I-, wetenschapscommunicatie-, citizen science en STEM-beleid, het Vlaams beleid, Visie 2050 en Vizier 2030 en (indien relevant) het EU-beleid, of de internationale beleidscontext.

2.5. SWOT-analyse

Uitgaande en aansluitend op de voorgaande thema's kan een SWOT-analyse worden opgesteld die vervolgens kan aangewend worden bij het uitwerken van een toekomstvisie en eventueel een ontwerp van beleidsplan voor de periode (2024-2028).

Richtinggevende vragen voor het opstellen van de SWOT-analyse:

1. Wat zijn volgens de expertisecellen de sterke/zwakke punten van: de expertisecellen op zich (individueel en collectief), de beleidscontext waarin de expertisecellen zich bevinden, de werking en de activiteiten, de prestaties en impact - en waarom?
2. Welke aandachtspunten zijn er en welke verbeterpunten stellen de expertisecellen voor t.a.v. de huidige regelgeving (W&I-decreet, convenant of andere regelgeving.) in relatie tot zijn werking en waarom? Wat is het oordeel van de expertisecellen over de praktische modaliteiten van de regelgeving (bv. in termen van planning, bijsturing, administratieve opvolging, rapportering, praktische toepassing ervan, etc.)?
3. Welke opportuniteiten/uitdagingen stellen er zich volgens de expertisecellen wat betreft (de uitwerking en/of ontwikkeling van) zijn beleid en werking, de activiteiten hierin en het (eventueel) ingezette instrumentarium en waarom?
4. Andere suggesties/opmerkingen/aanvullingen betreffende de voorbije periode?

3. Ex-antelook van de zelfevaluatie

Op basis van het ex-postgedeelte van de zelfevaluatie en rekening houdend met de huidige beleidscontext (zowel lokaal, regionaal, Vlaams en indien relevant internationaal) en regelgeving enerzijds en de te verwachten evoluties in de beleidscontext anderzijds, is het de bedoeling dat de expertisecellen een toekomstvisie en eventueel een ontwerp van strategisch plan opstellen voor de periode 2024-2028. Een ontwerp van strategisch plan kan op budgettair vlak in elk geval rekening te houden met een scenario van constant beleid, wat overeenkomt met de bestendinging van de huidige financiële inbreng in termen van de toegekende middelen en bv. een scenario dat uitgaat van een meer projectmatige ondersteuning (op basis van projectoproepen), waarop in de bisnota van de Vlaamse Regering werd gealludeerd (zie ook rubriek 4.2 van het plan van aanpak).

Een eventueel ontwerp van strategisch plan voor de periode 2024-2028 bevat minstens een missie, strategische en operationele doelstellingen, een afstemming op het algemeen beleidskader en de regelgeving (Vlaams en – indien van toepassing/relevant – internationaal), de wijze van governance en aansturing met – indien mogelijk/relevant – een voorstel voor een mogelijke set van kencijfers/KPI's (kwantitatief en kwalitatief en inclusief streefwaarden), af te sluiten of bestaande samenwerkingsverbanden (o.a. met andere actoren in het veld en voor zover van toepassing), afstemming en synergie onderling en met andere actoren en activiteiten, en dit telkens met een verantwoording van de voorgestelde keuzes. Het voorstel houdt verder ook expliciet rekening met de systeemdimensie en haakt daarom in op de doelstellingenkaders waarin deze systemen zijn ingebed. Hierbij wordt trapsgewijze uitgegaan van het beleidsplan wetenschapscommunicatie, STEM-agenda 2030, beleid inzake citizen science, het W&I-beleid, het Vlaams beleid (d.i. huidig, Visie 2050 en Vizier 2030), en eventueel ruimer zoals Europees of internationaal beleid (bv. SDG's), alsook met andere beleidsthema's, zoals bv. Open Science en Open Data, onderzoeksinfrastructuur, onderbouwd beleid, etc. en maatschappelijke uitdagingen zoals bv. klimaat(transitie), (gezondheids)zorg, etc.

Verder gaat een eventueel ontwerp van strategisch plan ook uit van de SWOT(-analyse) die werd opgesteld op basis van het ex-postluik van de zelfevaluatie en geeft het aan hoe de zwakke en sterke punten respectievelijk kunnen worden weggewerkt en benut. Tevens gaat het uit van de geïdentificeerde opportuniteiten en uitdagingen/bedreigingen en geeft het eveneens aan hoe deze maximaal kunnen worden benut/weggewerkt. In het bijzonder dient hierbij de (lokale en) regionale beleidscontext en -ontwikkelingen in overweging te worden genomen, evenals het systeemperspectief en – voor zover relevant – ook de internationale beleidscontext en – ontwikkelingen.

De toekomstvisie of het eventuele ontwerp van strategisch plan kan naast bovenstaande elementen ook suggesties bevatten tot vereenvoudiging/aanpassingen van de regelgeving, de rapportering en opvolging, de governance en aansturing, etc. Er wordt met andere woorden verwacht dat de expertisecellen ook aanbevelingen formuleren ten aanzien van het wetenschapscommunicatie-, citizen science, STEM- en W&I-beleid in het algemeen, de onderlinge samenwerking en (de samenwerking met) de andere structurele wetenschapscommunicatiepartners in het bijzonder.